

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Гуманітарно-правовий факультет

Кафедра психології

Кваліфікаційна робота

(тип кваліфікаційної роботи)

Магістр

(освітній ступінь)

на тему «Особливості психологічних критеріїв успішності
дошлюбних відносин»

ХАІ.704.7-96п1/2.22В.053.192-9/20-7 КР

Виконав: здобувачка б курсу групи 7-96п1/2

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
(код та найменування)

Спеціальність 053 «Психологія»
(код та найменування)

Освітня програма «Психологічне консультування
та психотерапія»
(найменування)

Томіна Юлія Миколаївна

(прізвище та ініціали здобувача)

Керівник: Долгополова О.В.

(прізвище та ініціали)

Рецензент: Фролова Є.В.

(прізвище та ініціали)

Харків – 2022

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Факультет Гуманітарно-правовий факультет
Кафедра психології
Рівень вищої освіти другий магістерський
Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
(код і найменування)
Спеціальність 053 «Психологія»
(код і найменування)
Освітня програма «Психологічне консультування та психотерапія
(найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

Ю. І. Гулий
(підпис) (ініціали та прізвище)

«06» жовтня 2021 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Томіна Юлія Миколаївна
(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи «Особливості психологічних критеріїв успішності дошлюбних відносин»

керівник кваліфікаційної роботи Долгополова Олена Вікторівна. кандидат психологічних наук,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом Університету №28-уч від «11»січня 2022 року.

2. Термін подання здобувачем кваліфікаційної роботи «10» лютого 2022 р.

3. Вихідні дані до роботи Метою роботи є вивчення психологічних критеріїв успішності дошлюбних відносин у осіб віком від 18 до 39 років

4. Зміст пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно розв'язати) ;
Оцінити готовність осіб, які перебувають у дошлюбних відносинах, до сімейного життя та до шлюбу;Визначити стан, у якому перебувають партнери, перебуваючи у сім'ї;Встановити рівень конфліктності особистості, властивий дошлюбним парам;Провести порівняльний аналіз психологічних особливостей представників успішних та неуспішних дошлюбних спілок та контрольної групи осіб, які перебувають у шлюбі, та на основі аналізу визначити відповідність показників у підгрупах та контрольній групі.

5. Перелік графічного матеріалу: _____

Рис.-6 _____

Табл. - 6 _____

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Долгополова О.В., доцент кафедри 704	11.10.21-	15.10.21
2	Долгополова О.В. , доцент кафедри 704	18.10.21-	23.10.21
3	Долгополова О.В. , доцент кафедри 704	15.11.21-	22.11.21

Нормоконтроль _____ С. В. Кузьміна «__» _____ 2022 р.
(підпис) (ініціали та прізвище)

7. Дата видачі завдання «06» жовтня 2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Затвердження теми, мети та завдань дипломної роботи	06.10.21-07.10.21	
2.	Складання плану роботи	08.10.21-10.10.21	
3.	Аналіз літературних джерел. Написання першого розділу дипломної роботи	11.10.21-15.11.21	
4.	Визначення психодіагностичного інструментарія для проведення практичної частини дослідження . Написання другого розділу дипломної роботи.	18.11.21-23.11.21	
5.	Проведення практичної частини дослідження.	24.11.21-07.12.21	
6.	Статистична обробка отриманих даних.	08.12.21-12.12. 21	
7.	Написання третього розділу дипломної роботи.	15.12. 21-22.12.21	
8.	Написання загальних висновків. Оформлення списку використаних літературних джерел, додадку(ків) та змісту.	23.12.21–02.02.22	
9.	Передзахист.	03.02.2022	
10.	Внесення коректив до тесту дипломної роботи.	26.01.22-03.02.22	
11.	Оформлення та підписання відповідної документації.	06.02.22-08.02.22	
12.	Підготовка електронної презентації та тексту доповіді.	08.02.22-09.02.22	
13.	Строк подання студентом роботи на кафедру.	10 .02.22	
14.	Захист.	15-16.02.22	

Здобувач

_____ (підпис)

Томіна Ю.М.

_____ (ініціали та прізвище)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (підпис)

Долгополова О.В.

_____ (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 62 с., 6 табл., 6 рис., 1 дод., 40 джерел.

Ключові слова: ДОШЛЮБНІ ВІДНОСИНИ, СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ, ШЛЮБ, МІЖОСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ, ПОВЕДІНКОВІ ПАТЕРНИ, САМООЦІНКА, КОНФЛІКТНІСТЬ.

Об'єкт дослідження – партнери що перебувають у дошлюбних відносинах віком від 18 до 39 років.

Предмет дослідження – психологічні чинники, які впливають на успішність дошлюбних відносин у осіб віком від 18 до 39 років.

Мета дослідження – психологічні критерії успішності дошлюбних відносин у осіб віком від 18 до 39 років .

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз наукової літератури.
2. Тест міжособистісних відносин Т. Лірі.
3. Методика «Рівень конфліктності особистості» (УКОЛ).
4. Опитувальник «Шкала кохання та симпатії» З. Рубін.
5. Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І. Ф. Юнда.
6. Методика «Типовий сімейний стан» Е. Г. Ейдемільер, В. Юстицький.
7. Для визначення статистичної достовірності використовувався U-критерій Манна-Уїтні.

Висновки: Зміцненню дошлюбних відносин сприяє готовність партнерів до сімейного життя, низький рівень конфліктності, відповідність типів особистості партнерів, і навіть позитивна психоемоційна атмосфера у парі. Негативно на успішність дошлюбного союзу впливають психологічна несумісність партнерів, невідповідність їхніх очікувань та домагань із реальним образом обранця чи обраниці. Менш важливе значення у побудові дошлюбного союзу мають вік, рівень освіти та місце проживання партнерів.

ABSTRACT

Diploma thesis: 62 p., 6 t., 6 p., 1 appx., 40 sources.

Key words: PREMARITAL RELATIONSHIPS, FAMILY LIFE, MARRIAGE, INTERPERSONAL RELATIONS, BEHAVIORAL PATTERNS, SELF-ESTIMATION, CONFLICT.

Object of research is – partners who are in a premarital relationship between the ages of 18 and 39.

The subject of the research is - psychological factors affecting the success of premarital relationships at the age of 18 to 39 years.

The purpose of the research is - psychological criteria for the success of premarital relationships with the age of 18 to 39 years.

Methods of research:

1. Theoretical analysis of scientific literature.
2. Test of interpersonal relationships T. Leary.
3. Methodology «The level of conflict of personality» (UKOL).
4. Questionnaire «Scale of love and sympathy» Z. Rubin.
5. Test card for assessing readiness for family life by I. F. Junda.
6. Methodology «Typical family status» E. G. Eidemiller, V. Yustitsky.
7. The Mann-Whitney U-test was used to determine statistical significance.

Conclusions: The readiness of partners for family life, the low level of conflict, and the correspondence of symptoms contribute to the strengthening of premarital relationships. Negatively, the success of a premarital union is affected by the psychological incompatibility of partners, the discrepancy between their expectations or consultations. Less important in building a premarital union are the age, level of education and place of residence of partners...

РЕФЕРАТ

Дипломная работа: 62 с., 6 табл., 6 рис., 1 прил., 40 источников.

Ключевые слова: ДОБРАЧНЫЕ ОТНОШЕНИЯ, СЕМЕЙНАЯ ЖИЗНЬ, БРАК, МЕЖЛИЧНОСТНЫЕ ОТНОШЕНИЯ, ПОВЕДЕННЫЕ ПАТЕРНЫ, САМООЦЕНКА, КОНФЛИКТНОСТЬ.

Объект исследования – партнеры, которые находятся в добрачных отношениях возрастом от 18 до 39 лет.

Предмет исследования – психологические факторы, влияющие на успешность добрачных отношений в возрасте от 18 до 39 лет.

Цель исследования – психологические критерии успешности добрачных отношений у лиц в возрасте от 18 до 39 лет.

Методы исследования:

1. Теоретический анализ научной литературы.
2. Тест межличностных отношений Т. Лири.
3. Методика «Уровень конфликтности личности» (УКОЛ).
4. Опросник «Шкала любви и симпатии» З. Рубин.
5. Тест-карта оценки готовности к семейной жизни И. Ф. Юнда.
6. Методика «Типовое семейное состояние» Е. Г. Эйдемиллер, В. Юстицкий.
7. Для определения статистической достоверности использовался U-критерий Манна-Уитни.

Выводы: Укреплению добрачных взаимоотношений способствует готовность партнеров к семейной жизни, низкий уровень конфликтности, соответствие симптомов. Отрицательно на успешность добрачного союза влияют психологическая несовместимость партнеров, несоответствие их ожиданий и притязаний с реальным образом избранника или избранницы. Менее важные значения в построении добрачного союза имеют возраст, уровень образования и место проживания партнеров.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ДОШЛЮБНИХ ВІДНОСИН	5
1.1 Підходи до дослідження дошлюбних відносин у вітчизняній та зарубіжній психології	5
1.2 Невірні поведінкові патерни як фактори нестабільності дошлюбного союзу	12
1.3 Дослідження факторів, що сприяють зміцненню дошлюбних відносин	20
РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕДУРА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	29
2.1 Характеристика вибірки	29
2.2 Характеристика методів дослідження	29
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ...	33
3.1 Результати дослідження	33
3.2 Обговорення отриманих результатів	45
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	58
ДОДАТКИ	61

ВСТУП

Актуальність дослідження. Однією з актуальних проблем сучасної сімейної психології стає корекція неуспішних партнерських відносин між чоловіком та жінкою. Саме від успішності дошлюбного союзу залежить подальша побудова сім'ї у шлюбі. Безліч питань, які не вирішуються на перших стадіях відносин, виявляються на наступних етапах, затьмарюючи життя партнерів, призводячи до нерозв'язних конфліктів. Складність встановлення міцних відносин обумовлена тим, що у XXI столітті на молоді пари чинять тиск економічні, політичні, соціокультурні та інші аспекти життєдіяльності. За останні двадцять років утримання шлюбу набуло радикально іншого значення.

Саме на перших етапах побудови союзу чоловік та жінка формують особистісні патерни поведінки, встановлюють межі та, безумовно, роблять перші помилки. Однак при розгляді взаємин партнерів, які уклали шлюб, виявляється тенденція наявності певних критеріїв успішності дошлюбного союзу. Їх встановлення стає одним із найбільш актуальних завдань психологічної практики.

Об'єкт дослідження – партнери що перебувають у дошлюбних відносинах віком від 18 до 39 років.

Предмет дослідження – психологічні чинники, які впливають на успішність дошлюбних відносин у осіб віком від 18 до 39 років..

Мета дослідження – психологічні критерії успішності дошлюбних відносин у осіб віком від 18 до 39 років .

Відповідно до даної мети були поставлені наступні завдання:

1. Визначити типовий сімейний стан у парах, що перебувають у дошлюбних відносинах.
2. Оцінити готовність осіб, які перебувають у дошлюбних відносинах, до сімейного життя та до шлюбу.
3. Визначити стан, у якому перебувають партнери, перебуваючи у сім'ї.

4. Встановити рівень конфліктності особистості, властивий дошлюбним парам.
5. Провести порівняльний аналіз психологічних особливостей представників успішних та неуспішних дошлюбних спілок та контрольної групи осіб, які перебувають у шлюбі, та на основі аналізу визначити відповідність показників у підгрупах та контрольній групі.

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз наукової літератури.
2. Тест міжособистісних відносин Т. Лірі.
3. Методика «Рівень конфліктності особистості» (УКОЛ).
4. Опитувальник «Шкала кохання та симпатії» З. Рубін.
5. Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І. Ф. Юнда.
6. Методика «Типовий сімейний стан» Е. Г. Ейдеміллер, В. Юстицький.
7. Для визначення статистичної достовірності використовувався U-критерій Манна-Уїтні.

У дослідженні взяло участь 80 респондентів у віці від 18 до 39 років, що проживають в місті Харків. .

РОЗДІЛ 1. СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ДОШЛЮБНИХ ВІДНОСИН

1.1 Підходи до дослідження дошлюбних відносин у вітчизняній та зарубіжній психології

В даний час побудова успішних сімейних відносин стає однією з найбільш актуальних тем для наукових досліджень у різних галузях життєдіяльності людини. Це зумовлено тим, що інститут сім'ї сьогодні підвладний кризі, яка піддає партнерські відносини низці серйозних змін. У XXI столітті спостерігається зниження кількості зареєстрованих шлюбів і народжуваності, тоді як сегмент смертності і розлучень, навпаки, піддається активному зростанню [34]. Через це питання становлення соціально-демографічної ситуації сьогодні поступово трансформується у галузь психологічного знання. «У 2015 році на 1000 розлучень припадало 1890 шлюбів, а через чотири роки — всього 1520. У 2010 році, коли на демографії позначилася луна кризи, у нас було 8,5 шлюбів і 4,5 розлучення на 1000 осіб. У 2018-му — 6,1 та 4,0 відповідно» [32]. Нестабільність сімейного союзу породжується психологічними факторами, які можуть негативно впливати на союз вже на перших стадіях відносин [9]. Тому проблема комплексного вивчення питання розвитку дошлюбних відносин проявляється зараз найгостріше.

Дошлюбні стосунки є офіційно незареєстрованим союзом чоловіка і жінки, це особливий етап взаємовідносин партнерів, на якому відбувається взаємопізнання, залицяння, зближення. У той же час у період дошлюбних відносин чоловік та жінка можуть співжити. На даному етапі закладається фундамент майбутніх сімейно-шлюбних стосунків. Добрані відносини не завжди мають на увазі подальше укладання шлюбу [14]. Молоді пари, не одружені, є мало захищеними соціальними групами, які мають одночасно ряд невід'ємних труднощів економічного, соціального та психологічного характеру. Особливо це стосується тих партнерів, які перебувають на стадії

співжиття. Найважливіший момент становлення союзу посідає перші три роки відносин, враховуючи, що вік партнерів варіюється від 20 до 35 років [16]. У цьому плані багатозначну роль грає досвід партнерів, їх особистісні характеристики, дії та потреби. Саме ці фактори визначають їхню поведінку на перших стадіях відносин [14]. Отже, задля встановлення сучасної тенденції поведінки дошлюбних пар щодо одне одного необхідно встановити основні аспекти теорії міжособистісного спілкування [8].

Спілкування є взаємодія двох чи більше людей, яке полягає в обміні між ними відомостями пізнавального чи афективно-оцінного характеру [9]. Спілкування є однією з форм людської взаємодії, завдяки якій, за словами Маркса, люди створюють один одного як у фізичному, так і в духовному плані [4]. Потреба спільної діяльності обумовлює необхідність спілкування. Саме у спільній діяльності людина взаємодіє з іншими людьми, організовує спільні дії для досягнення того чи іншого результату. У разі спілкування постає як органічна частина діяльності. Спілкування забезпечує планування, здійснення та контроль кожного роду діяльності. Воно задовольняє одне з найважливіших потреб людини — потреба у взаємодії, що є його соціальною природою [8]. Спілкування є результат суспільно-історичного розвитку, який визначив поведінку людини. Воно може виступати як самостійна діяльність, яка передбачає емоційну зацікавленість особистості. І тут спілкування представляє людині виняткову цінність. Спілкування має низку інструментів, з яких дві чи більше людини можуть не лише вступати у взаємодію, а й дійти до певного результату — порозуміння [9].

Реалізація потреби у спілкуванні зумовлює виникнення відповідних емоцій та почуттів. Емоції є особливі психічні стани, пов'язані з вродженими реакціями, потребами та мотивами людини. «Емоції людини – продукт суспільно-історичного розвитку. Вони є суб'єктивною формою висловлювання потреб, тому передують діяльності, спонукаючи і спрямовуючи її. Емоції виражаються у безпосередньому переживанні задоволення, радості, невдоволення, прикрасі, страху тощо» [32]. За

допомогою емоцій люди не тільки координують власну поведінку, але також зіставляють її з мотивами та діяльністю оточуючих. Одна з основних функцій емоцій полягає в їхньому прояві як засіб комунікації.

Поруч із емоціями найвищим чинником розвитку людських реакцій є почуття. Саме вони встановлюють спрямованість встановлюваних відносин. Почуття, як правило, завжди спрямоване на об'єкт, виходячи з якого відбувається класифікація почуттів на відповідні види: моральні, естетичні, інтелектуальні та практичні. Моральні почуття виявляються при сприйнятті людиною явищ дійсності з погляду моральних орієнтацій, встановлених суспільством. До цієї групи необхідно віднести ставлення людини себе і до інших: співчуття (радість, згорі), почуття довіри, розташування, товариства та дружби [3]. Моральні почуття кожна людина переживає по-своєму й у тому випадку, коли у людей моральні цінності тотожні, вони об'єднують співрозмовників у особливу категорію, формуючи відчуття солідарності.

Інтелектуальні почуття властиві людям у момент, коли вони дізнаються про щось нове, незвідане, знайомляться з явищами, феноменами, факторами навколишньої дійсності. Подібна категорія пов'язана з вирішенням побутових питань, а також тих завдань, пов'язаних із повсякденністю [5]. Як предмет інтелектуальних почуттів виступає процес мислення людини, його продукт (висновок, ідея), а також радість від процесу та його результату. Практичні почуття властиві особистості, яка включена до тієї чи іншої діяльності. Об'єктом таких почуттів є такі види діяльності: праця, вчення, спілкування тощо. [7].

Людині необхідно ділитися своїми почуттями, обмінюватися діями, вчинками та думками з іншими людьми. Розвинене спілкування здійснюється у дружбі та коханні. Дружба — взаємодія людей, заснована на спільності інтересів та взаємної прихильності. Любов є почуттям глибокої прихильності, що виникає на основі спільності інтересів, схильностей. Виявляється любов у взаємодії людей, у ставленні друг до друга [17]. С. Л. Рубінштейн писав, що

людей робить людьми їхнє ставлення до оточуючих. Прояв почуттів з боку однієї людини по відношенню до іншої, згідно з автором, проявляється у формулі: «Добре, що ви існуєте у світі» [17], у відчутті того, що життя мешкає не дарма. В той момент, коли в однієї людини з'являється бажання існувати заради іншої — вона набуває справжнього сенсу земного існування. І тут таке сильне почуття як любов лише стверджує цей посил. Партнери стають один для одного винятковими і значущими з усього існуючого. На думку С.Л. Рубінштейна, бути коханим означає «бути існуючим з усього і всіх» [15].

Любляча людина починає існувати для іншого, сприяючи зростанню обранця, прояві його кращих якостей. Люди, що люблять добрі і щедрі один до одного і до оточуючих. У коханні один дивиться на іншого як на близького, спорідненої людини і прагне об'єднання та зближення, ототожнює з ним свої помисли, інтереси тощо [9]. Любов стверджує іншу людину такою, якою вона є, але любов і висловлює впевненість у тому, що коханий виявить себе в житті з боку найкращих своїх можливостей [5].

Прагнення ототожнення з партнером часом породжує хворобливе почуття, яке називають ревнощами. Ревнощі - болісний сумнів людини у своїй необхідності іншому, сумнів у його вірності, любові, у повній відданості та готовності до ототожнення, підозра у любові до будь-кого іншого [10]. Цілком справедливо з приводу ревнощів писав С.Л. Рубінштейн. Він стверджував, що в тому випадку, якщо одна людина бачить свого обранця з позиції «вона моя» або «він мій», то існує ймовірність прояву невпевненості та мук з його боку. Подолати ревнощі, за словами автора, можливе лише в ситуації, коли обидва партнери вільні і спрямовані на відображення базової позиції людей, які люблять один одного — висловлювання радості від самого існування обранця чи обраниці [5].

Питаннями та проблемами дошлюбних відносин займалися як зарубіжні, так і вітчизняні теоретики та практики. Вони виявляли основні поняття, що стосуються цього періоду, досліджували мети союзу між

чоловіком і жінкою, типології кохання, теорії вибору шлюбного партнера, труднощі адаптації до спільного життя, механізми розподілу ролей, проблеми сумісності, задоволеності союзом, стійкість відносин тощо [25]. Одним із найбільш актуальних питань сучасних досліджень стає відношення молоді до побудови стосунків. Цього питання торкнулася у своєму навчальному посібнику Т.В. Андрєєва. Вона зазначила, що «для молоді характерна розбіжність бажаного супутника життя та передбачуваного партнера по повсякденному спілкуванню» [7]. Відповідно до проведеного їй дослідження, юнаки та дівчата обирають майбутнього чоловіка відповідно до певних критеріїв. Однак образи чоловіка та друга суттєво різняться. Дівчата воліють спілкуватися з привабливою, розумною молодою людиною, що має почуття гумору, але в той же час у майбутньому дружині вони звернуть увагу на ставлення до себе, зрілість і відповідальність. Юнаки, у свою чергу, у дівчині, з якою хотілося б спілкуватися відзначають зовнішні дані, моральні якості та розум, а майбутню дружину стануть вибирати спочатку за моральними якостями, потім за розумом та зовнішністю. Аналіз подібних відомостей дозволив автору виявити, що у виборі друзів представники молоді наголошують на загальнолюдські цінності, у той час як при виборі партнера вони виходять з особистих якостей та уподобань. Т.В. Андрєєва також зазначила, що юнаки та дівчата висувають надмірні вимоги до образу майбутнього партнера. Найчастіше це властиво жінкам [7]. Поряд із подібною заявою існує думка, що в особистісному сприйнятті молоді існує таке явище як пігмаліонізм. Подібним терміном В.І. Зацепін характеризує взаємозв'язок самооцінки людини з її уявленнями про образ партнера відповідно до його особистісних характеристик [23]. Відповідно до подібної теорії, людина, яка високо цінує певні якості, шукає їх у майбутньому партнері.

Нині у питаннях дошлюбних відносин відзначається швидка зміна моральних установок. С.І. Голод зазначає, що нині лібералізовані дошлюбні сексуальні зв'язки та самотнє материнство [16]. У той же час Г. Крайг виявляє

тенденцію до того, що молодь не розглядає одруження як необхідність [32]. Серед юнаків та дівчат зміцнюються високі очікування та вимоги до майбутнього партнера та до сімейного життя загалом. Вчені різних країн також зазначають, що важливу роль у дошлюбних відносинах грає психологічна близькість. Відповідно до дослідження В.М. Куніцин, компонентами даного аспекту є розуміння, довіра, емоційна близькість, прийняття, терпимість, і навіть схожість цілей, поглядів, і цінностей [3].

Важливим періодом відносин між чоловіком та жінкою є передшлюбне залицяння. В даний час цей етап зазнає нехтування з боку представників молодого покоління. Це пов'язано з прагненням партнерів прискорити розвиток відносин. С.В. Ковальов виділяє ряд функцій передшлюбного залицяння. До них відносяться: накопичення спільних вражень та переживань, взаємопізнання партнерами один одного, а також проектування майбутнього спільного життя [29]. Третій аспект можна вважати особливістю дошлюбних відносин, адже саме в цей час відбувається так званий «передбраковий експеримент», при якому чоловік та жінка моделюють образ сім'ї з можливими ролями, цілями та функціями.

Деякі дослідники відзначають залежність шлюбних відносин від рівня готовності до них партнерів. Про це писав австрійський психолог А. Адлер. Він вказував на взаємозв'язок успішності шлюбу зі стилем життя кожного з партнерів, а також із системою уявлень, закладених у людині з дитинства. А. Адлер наголошував, що готовність до життя в офіційно закріпленому союзі передбачає наявність у парі почуття спільності, в той же час чоловік та жінка, згідно з автором, мають бути соціально адаптовані [2]. На додаток до вищесказаного варто відзначити також значну роль симпатії та співпереживання на перших стадіях відносин і надалі. Думці А. Адлера супроводжує уявлення про відносини Е. Фромма [7]. Е. Фромм відзначав, що кохання є особливим мистецтвом, для прилучення до якого потрібна наявність у партнерів досвіду, зацікавленості, уважності, розуміння та співпереживання по відношенню один до одного [7].

На важливість готовності партнерів до шлюбу звертали увагу багато вітчизняних та зарубіжних авторів [8]. Так, В.А. Сисенко ввів термін "Здатність до шлюбу" і виявив його основні компоненти. До таких відносяться: здатність піклуватися про партнера, здатність йому співчувати, співпереживати, здатність кооперуватися, вирішувати питання спільно, терпимість, великодушність і доброта, а також здатність прийняти людину такою, якою вона є [6]. У деяких випадках компоненти спроможності до шлюбу ототожнюються з рисами зрілої особистості, адже вона може об'єктивно сприйняти власне оточення, що виключає ідеалізацію партнера, сприяючи адекватного вибору майбутнього чоловіка або жінки відповідно до власних якостей, цілей і цінностей. Здатність до шлюбу поряд із вступом у відносини зрілих осіб зумовлює зменшення конфліктів надалі, зміцнює та стабілізує союз [1].

Таким чином, дослідження робіт авторів дозволяє зробити висновок про те, що багато з них аналізуючи дошлюбні відносини, проектували їхню успішність на можливість подальшого вступу партнерів у шлюб. Велика увага приділялася якостям особистості, готовності партнерів до побудови шлюбно-сімейних відносин та інших не менш важливих параметрів. Сьогодні сімейна психотерапія продовжує спиратися на науковий підхід у поєднанні з набутим досвідом, виявляючи у своїй закономірні особливості сімей, де взаємини було порушено.

1.2 Невірні поведінкові патерни як фактори нестабільності дошлюбного союзу

При комунікації людям необхідне порозуміння. Проте співрозмовники можуть спілкуватися, але не розуміти один одного. Це зумовлено різними поглядами людей на одні й ті самі питання, що супроводжується соціальними, політичними, моральними, професійними та інші відмінностями співрозмовників [33]. При відсутності взаєморозуміння простежується підвищення афективності спілкування. Подібне збудження посилює нерозуміння людьми один одного на мовному та емоційному рівнях, що говорить про необхідність прояву партнерами уваги по відношенню один до одного, їх готовності скоригувати своє ставлення до співрозмовника у процесі спілкування. У цьому плані важливу роль відіграє такий фактор, як поведінковий патерн [25].

Термін патерн використовується в багатьох сферах життєдіяльності людини. У перекладі з англійської дане поняття перекладається як модель, зразок. У психології термін «патерн» є зразками поведінки, правил і норм життя тієї чи іншої людини [12]. Патерн є сукупність параметрів, які виділяють одні елементи з інших, дозволяють групувати ті, які мають однакові характеристики. При взаємодії люди виявляють патерни співрозмовників, що дозволяють обґрунтувати їхню поведінку та спроектувати власну реакцію щодо цього [15]. У своїй роботі «Поведінковий патерн та ситуація» американський соціолог У.А. Томас зазначив, що моделі поведінки нав'язуються людині суспільством. У своєму дослідженні він розробив термін «визначення ситуації», за яким люди здатні відмовитись від зразків поведінки, яких вони дотримувалися раніше. Відповідно до У.А. Томасу існує також тип поведінкової реакції, яка нав'язується людині тенденціями в моді, новими трендами, засобами масової інформації тощо. [6].

Відповідно, у широкому сенсі поняття «патерн» є набір поведінкових

реакцій, набір стереотипних дій, які знаходять своє відображення у всіх сферах діяльності. Важливе значення патерни грають на перших стадіях побудови відносин. Це зумовлено тим, що патерни формуються та закладаються людині з дитинства і протягом усього свого життя він шукає людей, з якими будуватиме відносини, відповідно до тотожності патернів. Так, одним із найбільш явних прикладів такого явища стає запит низки жінок на переваження одного типажу чоловіків [18]. Як правило, це чоловіки-негідники, які обманюють жінку, приносячи їй горе та труднощі. При детальному розгляді запиту може бути, що жінка вибирає партнерів за принципом реалізації власних патернів. І тут на рівні свідомості людина неспроможна сприйняти факт навмисного вибору, тоді як підсвідомо, він вибирає те, на що потім спрямована його модель поведінки [25]. Цей факт обумовлений також тим, що, дотримуючись своєї моделі поведінки, людина перебуває у зоні комфорту. Саме тому, здебільшого спираючись на поведінкові моделі психологи, представники НЛП та інші фахівці можуть передбачити поведінку людини чи клієнта у тій чи іншій ситуації. У рамках наведеного прикладу жінка дотримується моделі поведінки жертви [13].

Основні патерни формуються в людини у процесі виховання та навчання у дитячому віці. На становлення тієї чи іншої моделі поведінки впливає також спостереження за поведінкою оточуючих. При дорослішанні людина вчиться аналізувати патерни, приймаючи чи не приймаючи їх. Однак моделі поведінки, закладені в дитинстві, залишаються з людиною на все життя. Викоренити їх дуже складно і в деяких випадках навіть неможливо. Тому при побудові стосунків необхідно звертати увагу на ставлення партнера до батьків. Так, згідно з дослідженнями, дівчина може судити про те, як ставитиметься до неї партнер після кількох років відносин або шлюбу по тому, як він ставиться до своєї матері [19]. Його поведінкові алгоритми проектуватимуться на обраницю неусвідомлено, оскільки вони були сформовані та закріплені у самому дитинстві. Також слід зазначити, що патерни можуть виявлятися не тільки у поведінці, а й у розумових шаблонах,

мовних оборотах тощо. [16].

Встановлення неправильних поведінкових патернів на перших стадіях відносин зумовлено знаходженням причин тих чи інших вчинків. Цьому процесу відповідає визначення способів встановлення мотивів дій людини, її цілей та намірів, механізмів соціального сприйняття причинно-наслідкових зв'язків її поведінки [27]. Звичайно, у деяких випадках подібні дії обумовлені трудомістким аналізом, однак у більшості випадків мотиви поведінки перебувають на рівні сприйняття цієї поведінки. Припущення причини і наслідку того чи іншого вчинку будується з урахуванням емпатичного сприйняття чи стереотипу. Стереотипізація та емпатія дозволяють привласнити людині ті характеристики, риси та якості, які ляжуть в основу подальшого прогнозування її дій. За допомогою цих категорій найчастіше відбувається обґрунтування поведінки тієї чи іншої особи, проте не завжди ці дані видаються вірними. «Особливо явно видно недостатність цих шляхів сприйняття, іноді їх недоречність, коли оцінка і виведення з «соціальної перцепції» має виражену «матеріальну» форму, тобто тоді, коли оцінки фіксуються, закріплюються і впливають на подальші події» [18]. Отже, внаслідок приписування партнеру чи співрозмовнику тих чи інших якостей, аналізу його зовнішніх даних та формування до нього ставлення відбувається оцінювання людини. Для кожної людини розуміння мотивів дій партнера є важливим та актуальним завданням на будь-якій стадії розвитку відносин [23].

До дошлюбного союзу вступають два партнери, кожен з яких має унікальний набір звичок, принципів, поглядів. Їх можуть відрізнити темперамент, ставлення до оточуючих, уявлення про цінності життя, відповідно, не кожному союзу дано уникнути труднощів та протиріч. Особливо цей факт простежується в даний час, коли провідна роль у відносинах належить реалізації міжособистісних відносин [8]. Подібна розстановка акцентів сприяла створенню ґрунту для прояву претензій партнерів один до одного за невідповідності їх очікувань реальним станам

справ у відносинах [11]. І тут виявляється брак уваги. Як правило, з погляду представників молоді, відносини являють собою морально-психологічну гармонію. Однак у разі ідеалізування обранця людина стає більш прискіпливою до нього, висуваючи своєму партнеру нездійсненні вимоги [20]. Для того, щоб зіставити причини та наслідки, необхідно відзначити найважливіші моменти, що викликають незадоволення у дошлюбному союзі.

Першим елементом, що сприяє частому незадоволенню в дошлюбних відносинах, стає недостатня мужність партнера [17]. Уявлення про мужність та жіночність засновані на зразках минулого століття. Їхнє впровадження у реалії сучасної дійсності сприяє формуванню невідповідності уявлень партнерів про ці поняття. Спільне навчання, а також подальша спільна трудова діяльність виключає демонстрацію традиційної невідповідності поведінки чоловіків та жінок, що водночас дозволяє звернути увагу на характеристики, що відрізняються від прийнятих норм [22]. Виявляється, що жінкам, зайнятим «чоловічими» професіями, властивий твердіший тип характеру порівняно з тими, хто працює на спеціальностях, відведених жінкам. Водночас формування такого необхідного чинника як мужність у представників чоловічої статі нині утрудняється, що зумовлено тим, що з дитинства хлопчиків оточують переважно жінки – вихователі в дитячому садку, вчителі у школі, викладачі в інституті тощо. Жінки не здатні прищепити їм ту необхідну мужність, що властива чоловікам, вони, навпаки, прищеплюють хлопчикам акуратність, уважність, прагнення дбати про оточуючих — все те, що відрізняє жінок [18]. Відповідно, часто хлопчики не отримують достатнього чоловічого виховання, що сприяє виникненню у них невірною уявлення про чоловічу поведінку, яка згодом може замінюватися на вульгарно-демонстративний стиль поведінки. У цьому випадку виростаючи хлопчик може демонструвати мужність за допомогою агресії або вибрати як модель жіночу поведінку [27].

При вступі в дошлюбні стосунки жінка може вибрати у партнери чоловіка, вчинки якого не відрізняються явною мужністю. Наслідки цього

явища можуть започаткувати конфлікти в союзі. Це зумовлено тим, що з погляду жінки, мужність є якістю, що гарантує почуття захищеності, надійності та захисту. З мужністю жінка ототожнює здатність чоловіка постояти за домочадців, забезпечити їм благополуччя та впевненість [9]. Згодом поняття «мужність» трансформувалося, проте воно втратило свої основні характеристики — сміливість і силу.

Поряд із мужністю обранця знаходиться жіночність обраниці, що є для чоловіка таким же визначальним фактором. З погляду чоловіка, жіночність ототожнюється з такими критеріями як беззахисність, скромність, здатність прислухатися до потреб партнера, уміння господарювати [1]. Проте в цьому плані у дівчаток з дитинства формується почуття рівноправності, за допомогою якого жінки згодом не хочуть поступатися чоловікам у своєму розвитку та успіхах у різних сферах життя. Але водночас вони найчастіше стикаються з низкою складнощів на шляху до обраної професії, оскільки попри рівноправність нині перевага надається чоловікам [24]. Це зумовлено шаблонами мислення, які зароджувалися та закріплювалися у людській свідомості протягом сотень років. Відповідно, погляду чоловіків, жінка неспроможна являти собою відбиток жіночності. Прагнення наздогнати та перегнати чоловіків у тій чи іншій галузі життєдіяльності обумовлено невідповідністю встановлених норм та реалій дійсності. «З дитинства звикнувши до думки про свою рівноправність, мало хто з дівчат вчасно усвідомлює, що для створення щасливої та міцної сім'ї однієї впевненості у своїй рівноправності з чоловіком явно недостатньо, і робить необхідні кроки до досягнення гармонії своєї поведінки з уявленнями чоловіка про ідеал жінки» [24].

Важливим аспектом у розгляді відносин є такий фактор, як жертовність. Жертвність являє собою стан, коли один із представників дошлюбної пари наочно виявляє незадоволеність, страждає, що тішить його, приносячи позитивні емоції. Позиція жертви спонукає одного з партнерів діяти конкретним, найчастіше негативним чином. Така поведінка часто

здатна призводити до конфліктів у відносинах [3].

Найбільш поширеним випадком на перших етапах спільного життя до шлюбу стає той момент, коли під впливом почуттів та у процесі освоєння нової ролі жінка бере більшу частину обов'язків під власне виконання [26]. У цьому випадку чоловік формує власну роль відповідно до ролі обраниці. Проте з часом жінка поступово відмовляється виконувати деякі завдання, проголошуючи себе жертвою у відносинах, що, відповідно, засмучує та розчаровує її партнера. Дане явище є частим випадком взаємодії партнерів у союзі [33]. Відносини неспроможні будуватися на жертвності, вони передбачають вміння обдаровувати, не чекаючи винагороди. Традиційний погляд на роль партнерів у союзі зумовив існування стереотипу про нерівний розподіл обов'язків, що породжує ряд протиріч у світі [12]. У цьому плані природним стає той факт, що дівчата у дорослому житті приймають на себе підвищене навантаження щодо обов'язків, поєднуючи участь у домашніх, навчальних та професійних справах, у той час як у юному віці вони мали обов'язки нарівні з юнаками. Це породжує течії фемінізму та інші супутні до цього форми протесту [8].

Наступною найпоширенішою причиною конфліктів у дошлюбних відносинах стає такий фактор як ревності. Ревності можуть виявлятися у чоловіків і жінок зовсім по-різному [9]. Чоловік може ревнувати обраницю до того, що привертає увагу ззовні. До предмета ревностей часом належить трудова діяльність, діти, друзі, колеги, знайомі, тобто усе те, що здатне замістити його самого. У той же час ревності жінки характеризуються неприязню щодо іншої жінки, не торкаючись інших областей та сфер його життя. Нерозуміння невідповідності предметів і причини ревностей у чоловіків і жінок може сприяти формуванню конфліктної ситуації навіть у тому випадку, якщо реальної загрози союзу немає [18].

Незважаючи на різноманітні прояви конфліктних взаємодій у соціальному житті, всі вони мають низку загальних характеристик. Кожен конфлікт має такі основні компоненти:

1. причина;
2. гострота;
3. тривалість;
4. наслідки [7].

Розглядаючи подібні критерії, можна визначити подібності та відмінності у конфліктах та особливостях їх протікання. Сутність і характер конфлікту, і навіть його подальший аналіз грає значної ролі у вивченні конфліктних взаємодій, що є необхідністю виявлення істинної причини конфлікту [9]. Відповідно до В.І. Курбатову, важливу роль в цьому процесі грає рання діагностика конфлікту. Саме вона сприяє знаходженню його причини, дозволяючи здійснювати соціальний контроль за поведінкою його потенційних учасників на стадії передконфлікту. «У перший період, період притирання партнерів найбільш типовими причинами конфліктів є:

1. міжособистісна несумісність;
2. претензії на лідерство;
3. претензії на перевагу;
4. розподіл домашніх справ;
5. претензії з управління бюджетом;
6. дотримання порад родичів та друзів;
7. інтимно-особиста адаптація [13].

Міжособистісна сумісність - це взаємне сприйняття учасниками союзу один одного на основі схожості цінностей, установок, інтересів, потреб тощо. [9]. З іншого боку, міжособова несумісність проявляється, коли за даними індивідуально-психологічними характеристиками кожен партнер має власну думку, що суперечить позиції обранця. Щоб уникнути подібних конфліктів, слід знати особливості прояву характеру партнера, вчитися разом керувати ним. Приведення одного «Я» у загальне «Ми» є непростим завданням, що потребує великих витрат часу та сил, уваги та терпіння [6]. Проте терпляче ставлення до поведінки партнера, взаємодопомога та злагода, а також постійна робота над собою сприяють створенню гармонійної атмосфери для

безконфліктної взаємодії у союзі.

Відповідно, позитивним результатом процесу встановлення спільних цілей та установок є перетворення дошлюбного союзу партнерів на згуртовану, спільно діючу групу. В даному випадку будь-яка загроза такому міцному союзу сприятиме посиленню солідарності партнерів та зниженню їх схильності до негативних зовнішніх факторів [19]. Тоді ймовірність конструктивного вирішення того чи іншого конфлікту в такій парі також збільшуватиметься, тоді як їх напруженість прагнучиме зниження за рахунок залучення партнерів у спільну діяльність [7]. Незважаючи на виникнення протиріч у взаємодії, згуртованість на основі єдиних ціннісних орієнтирів є гарантом досягнення взаєморозуміння, проте вона не передбачає повного збігу поглядів і думок. Зближення передбачається лише у особливо значимих для спільної діяльності поглядах партнерів [8].

Таким чином, поведінкові патерни грають важливу роль у побудові успішних дошлюбних відносин. Це зумовлено тим, що людям, які живуть у соціумі, властива стереотипізація поведінки. Людина функціонує у суспільстві у вигляді вироблених методів взаємодії з нею. У цьому проявляється принцип раціональності, у якому людина застосовує вже сформований шаблон поведінки замість того, щоб використовувати нову модель, більш прийнятну для тієї чи іншої ситуації.

1.3 Дослідження факторів, що сприяють зміцненню дошлюбних відносин

Ті принципи, яких людина цілеспрямовано прагне, ті необхідні цінності, якими хоче володіти, зумовлені тієї соціальної групою, де була сформована його особистість, світогляд, ідеали. Однією з найважливіших соціальних груп, які надають неоціненний впливом геть життя людини, стає сім'я. Під час спілкування з батьками та іншими родичами діти навчаються різних форм міжособистісної взаємодії, що визначає успішність його подальшої адаптації у соціумі [22]. Орієнтирами, що сприяють соціалізації дитини, стають такі сегменти як стиль спілкування в його батьківській сім'ї, принципи та погляди, якими він був наділений [23]. При подальшому становленні особистості ціннісні орієнтири дитини перетворюються на зразки його поведінки у дорослому житті. Відповідно, зростає увага до благополуччя сім'ї, а профілактика та усунення причин, що породжують сімейні конфлікти, стає першорядним суспільно значущим завданням [16]. Десятки років тому в СРСР був оформлений тип сім'ї, в якому чоловік і жінка мали рівні права практично у всіх галузях життєдіяльності. Той самий процес триває і сьогодні [11].

Основою для виникнення сім'ї стає єдине почуття, яке має безліч різноманітних трактувань і зветься кохання [10]. Любов є основою стабільних, міцних і тривалих відносин як у шлюбно-сімейних відносинах, так важливу роль вона грає і в дошлюбний період. Особливе місце у цьому плані займає взаємне кохання. Саме воно скріплює дошлюбний союз, наділяючи його учасників здатністю розглянути приховані можливості партнера, його особливі якості, що дозволяє сформувати фундамент подальшого спільного розвитку пари. «Любов позитивно впливає на характер відносин лише тоді, коли партнери взаємно поділяють установки одне одного на найважливіші їм події і вчинки» [18]. Розбіжність установок може виявлятися у різних сегментах відносин. Як приклад можна відзначити спільне проведення часу.

Спільне дозвілля передбачає не тільки поєднання інтересів та переваг партнерів, але також може супроводжуватися знаходженням психологічних компромісів. Фахівці застосовують у цьому плані термін "неврози вихідного дня", у тому плані, що саме вихідні дні дозволяють приділити увагу партнеру, розглянути його недоліки, обмеженість поглядів, егоїзм та інші елементи, що дозволяють засумніватися в успішності союзу [28]. Поруч із цим явищем можна виявити й інший бік питання, коли близькість установок партнерів формує передумови становлення загального погляду на проблеми у дошлюбних відносинах. У подібному плані важливе значення має розуміння того, до якої поведінки він прагне. Для того, щоб покращити взаєморозуміння між партнерами з точки зору їх вихідних установок, необхідно посилити увагу до норм та традицій у їхніх батьківських сім'ях. Цей кут зору сприятиме проясненню критерію схвалення [18].

Одним з найбільш важливих етапів побудови відносин стає взаємне впізнавання та зближення, досягнення яких можливе виключно при прагненні кожного партнера до розкриття себе, демонстрації своїх принципів та поглядів, опису тих факторів, які становлять найбільш вагому особистісну цінність [17]. Як правило, у деяких випадках наявність взаємного кохання не обумовлює взаємне впізнавання партнерами одне одного. Вони можуть приховувати друг від друга справжнє обличчя, не бажаючи дізнатися партнера чи довірити йому впізнання особистості. У цих випадках об'єктами кохання стають не реальні люди, а ідеалізований, штучно ототожнений з партнером образ, який є відображенням бажаних якостей іншого партнера [26]. Також потреба до закріпачення та приховування власних особливостей у тому чи іншому випадку може бути обумовлена рівнем самооцінки. За небажання розкрити себе партнеру може проявитися завищена чи, навпаки, занижена самооцінка [11].

Занижена самооцінка сприяє виникненню страху перед дізнаванням, у разі людина передбачає, що розкриття себе може вплинути на ставлення партнера в негативному ключі. Завищена самооцінка, з іншого боку, може

призвести до прагнення людини наділити партнера ідеальними якостями, створивши йому новий особистісний образ, не приділяючи уваги його індивідуальності. Відповідно, такі моделі, як правило, можуть призводити до розчарування одного партнера в іншому, до формування глибинного непорозуміння [4]. Наявність непорозуміння, своєю чергою, сприяє зародженню відчуження, що негативно впливає на успішність дошлюбних відносин, оскільки взаємне впізнавання є тривалий процес, що діє протягом усього існування та розвитку взаємовідносин між чоловіком і жінкою [32].

Тривала взаємодія партнерів та розвиток тісного контакту між чоловіком та жінкою протягом часу часто призводить до ігнорування тих змін, які відбуваються у внутрішньому світі кожного з партнерів. При цьому учасники дошлюбного союзу продовжують будувати відносини, ґрунтуючись на сукупності стереотипних, які втратили свою актуальність, уявлень про обранця. У цих психологічних догм дане явище зветься «ефект ореолу». Важливо звернути увагу, що процес взаємного впізнавання відбувається у легшій формі у разі, якщо партнери не зациклені на самовирішенні питань, а здатні обговорити непорозуміння у спокійній манері. У цій галузі проявляється таке поняття як «вимовлення». Саме воно відіграє важливу роль в усвідомленні як загальних досягнень, так і труднощів. а в процесі побудови дошлюбних відносин усвідомлення складнощів стає першим кроком до їх вирішення. Водночас своєчасне подолання складнощів у комплексі з психологічною сумісністю партнерів, єдністю їх принципів та ціннісних орієнтацій забезпечує сприятливий психологічний клімат у майбутній сім'ї, що, у свою чергу, гарантує успішність та тривалість спілки [15]. Такі умови сприяють створенню для кожного з партнерів відчуття стабільності, захищеності, підтримки, можливості особистісного зростання, а також вироблення позитивних емоцій. Взаємодія в такому союзі дозволяє чоловікові та жінці розвиватися і водночас залишатися самими собою, отримуючи безкорисливу підтримку та душевне тепло [24].

Стан психологічного клімату безпосередньо зв'язан з тим, якими методами виробляється бажана поведінка обранця чи обраниці. У цьому плані відносини можуть набувати різних форм. Так взаємодія між партнерами може відбуватися за допомогою психологічної боротьби, тоді як ініціатива даного явища несе у собі конструктивну пропозицію та чітку мету [31]. Загрози, закиди та скандали здатні дезінтегрувати стосунки, породити почуття тривоги та незахищеності. Необхідно відзначити, що конфлікт, як правило, приводить партнерів у стресовий стан, сприяючи таким чином зміні звичних способів комунікації. Для ілюстрування подібної тенденції слід навести наступний приклад: в одній парі конструктивні рішення, до яких партнери прийшли в ході конфлікту, можуть бути забуті в момент, коли ситуація стає менш гострою, в іншій парі може бути зазначено, що домовленості, укладені в момент найвищого напруження, стають найефективнішими і надають позитивний вплив на зміцнення та стабілізацію відносин протягом тривалого часу (попри правильність дій та можливість помилки партнерів). У кожному з наведених випадків парам необхідно виключати типові поведінкові помилки під час вирішення конфліктів [18].

Найчастіше причинами конфліктів у дошлюбних відносинах стають вихідні настанови партнерів, які сформувалися у них ще в ранньому віці. Так, батько дівчини міг заохочувати її хлоп'ячий стиль поведінки або, навпаки, надто кокетлива поведінка. Це породжує низку поведінкових помилок. Безумовно, більш прийнятним стає установка, сформована у вигляді поваги батька до дочки, як до представниці прекрасної статі. Також існують методи наряду поведінки обранця в певне русло, зміцнюючи при цьому єдність союзу. До таких методів можна віднести різноманітні засоби взаємного заохочення. Успішність союзу полягає у підготовленості партнерів до взаємин і шлюбу, яка полягає не тільки в умінні господарювати, а й у культурі спілкування, делікатності, почутті такту [6]. Виявляючись в чемності та поступливості, культура поведінки грає одну з провідних ролей при побудові відносин [7]. Успішний союз спирається, як правило, на взаємне

кохання та прихильність партнерів. Згідно з дослідженням, проведеним радянським соціологом З.І. Файнбургом, для вісімдесяти п'яти відсотків опитаних мотивом створення союзу стало кохання. Водночас, відповідно до даного дослідження, значна частина цих союзів була пізніше оцінена як невдалі [6].

Трактування поняття «успішність» дошлюбних відносин є питанням, яке було менш глибоко вивчено дослідниками в галузі сімейної психології, ніж в галузі шлюбно-сімейних відносин. Сьогодні існують терміни «здорова сім'я», «ідеальна сім'я», «благополучна сім'я», існують також терміни функціональних і дисфункціональних відносин. Функціональна сім'я - це та сім'я, яка справляється з поставленими перед нею зовнішніми та внутрішніми завданнями. Дисфункціональна сім'я, відповідно, - та, яка з цими завданнями не справляється. Жодних інших понять норми та патології у системному підході не існує. Кожна сім'я може бути дисфункціональною у якийсь момент свого життя» [13]. Поняття успішності не знаходить свого відображення у жодному з відомих визначень.

У роботах різних дослідників цей термін можна знайти у дослідженнях соціолога Т. А. Гурко. Вона застосовує поняття «успішність сімейно-шлюбних стосунків» стосовно молодій сім'ї. При цьому воно розуміється як параметр, який включає у собі задоволеність сімейним життям, стабільність союзу, наявність умов гармонійного розвитку особистості кожного партнера, і навіть виконання ними основних функцій. Автор також іноді замінює термін "успішний" на "вдалий", що в тій же мірі відображає суть та зміст. Однак соціолог досліджує область конкретно шлюбних відносин і наявність умов гармонійного розвитку особистості кожного партнера, і навіть виконання ними основних функцій, у той час як дошлюбні відносини відіграють не менш важливу роль.

Т. А. Гурко розглядає різноманітні фактори, що впливають на благополуччя шлюбного союзу. Автор зазначає взаємозв'язок успішності шлюбу та віку партнерів, їх місця проживання та походження, освіти, а також

впливу батьківської сім'ї. «Т. О. Гурко встановила, що серед молодих сімей у великому місті найбільше вдалих шлюбів, у яких обидва партнери сільського походження або із села походить лише дружина. Автор пояснює цей факт тим, що у людей, які виростили в сільській місцевості, зазвичай існують уявлення про традиційність життєвого укладу, встановлення стабільності шлюбу і менша вимогливість до задоволеності сімейним життям» [6]. Т.А. Гурко також встановила, що шлюби, укладені партнерами у віці до 21 року, менш успішні, в той же час не стабільні і союзи, де вищу освіту має лише жінка. Згідно з дослідженням автора, батьківська сім'я також має важливе значення на союз партнерів. У неуспішних шлюбах перебувають у два рази більше людей із неповних сімей, ніж у успішних, однак це не означає, що вихідці з повних сімей застраховані від розлучень чи розлучень. Т.А. Гурко зазначає, що рівень доходів партнерів на момент укладання шлюбу не впливає на його стабільність, важливу роль у цьому питанні відіграє нематеріальна сторона: цінності, погляди на спільне життя, планування часу, сімейний бюджет тощо. «Більшість молодого подружжя орієнтувалися на демократичний тип сімейних відносин. У неуспішних та середньої успішності шлюбах було більше чоловіків, які віддають перевагу авторитарній владі чоловіка, і відносно багато жінок, що відстоюють власне лідерство» [6]. Отже, визначення поняття «успішність» союзу розглядається автором як об'єкт шлюбного етапу, що дозволяє зробити точне виведення у сфері дошлюбних відносин. Однак у дослідженні Т.А. Гурко простежується взаємозв'язок благополуччя цих двох стадій.

Запитанню успішності сімейних відносин присвятила своє дослідження Т.В. Андрєєва. Вона виявила фактори, що сприяють зміцненню союзу між чоловіком та жінкою. Згідно з автором, факторами, що позитивно впливають на зміцнення відносин, є:

1. Тотожність рівня освіти.
2. Тотожність соціального статусу.

3. Схожість цінностей, поглядів та уявлень щодо базових життєвих питань.
4. Схожість ступеня зовнішньої привабливості.
5. Тотожність інтересів та переваг, готовність їх розділяти.
6. Схожість потреб у сексуальному плані.
7. Наявність мотиву любові та духовної єдності для офіційного закріплення союзу.
8. Наявність у партнерів адекватної самооцінки, адаптивності, емоційної стабільності, оптимізму, доброзичливості тощо. [7].

Позитивну роль у зміцненні дошлюбних відносин відіграють також важливі елементи дошлюбного періоду: умови знайомства, перше враження, період догляду (від 1 до 1,5 років), момент шлюбної пропозиції [17].

Таким чином, аналіз досліджень вітчизняних авторів дозволяє визначити основні психологічні фактори, що впливають на успішність дошлюбних відносин. До них відносяться: задоволеність союзом партнерів, його безпека, виконання чоловіком і жінкою певних функцій, розподіл обов'язків, генезис сімейних відносин (здатність переходити на нові стадії розвитку), наявність умов для розвитку кожного партнера, відкрита та довірча комунікація у парі. Дані параметри дозволяють зробити висновок про те, що успішність властива не лише шлюбному періоду, а й дошлюбним відносинам з їх зародження.

Існує широкий спектр методик, призначених для психодіагностики пар, а також вирішення конкретних психологічних завдань. Для дослідження спрямованості особистості, мотивації, ставлення до себе і до оточуючих можна використовувати методики, зорієнтовані дослідження психологічного профілю партнерів. Виявлення потреби у спілкуванні, рівня самоконтролю та самооцінки можливе за допомогою методики дослідження мотивації та особливостей самооцінки [5], а також методики "Шкала самооцінки" [25]. Проте використання подібних інструментів діагностики у цій роботі недоцільно, оскільки вони мають вузьку спрямованість, дозволяють

розглянути обмежений перелік психологічних чинників, які впливають на зміцнення дошлюбних відносин. Найбільш широкий спектр дослідження психологічних властивостей надає методика міжособистісних відносин Т. Лірі [5]. Вона дозволяє досліджувати ставлення обстежуваних до себе і до оточуючих, визначити особливості їхніх взаємин у сім'ї, встановити відмінності та подібності в ідеальному і реальному уявленнях опитуваних себе і своїх партнерів.

При дослідженні емоційної атмосфери в сім'ї застосовують такі опитувальники «Аналіз сімейної тривоги» (АСТ) та «Шкала сімейної адаптації та згуртованості» (FACES-3). Вони спрямовані на внутрішньосімейні відносини, тоді як доцільніше використовувати опитувальник «Шкала кохання та симпатії» З. Рубіна [5], який передбачає визначення стану (любові або симпатії), що переважає не тільки між подружжям, але також між людьми, які перебувають у дошлюбних відносинах. Також для дослідження атмосфери в сім'ї доцільно вдаватися до використання методики «Типовий сімейний стан» Е.Г. Ейдеміллера та В. Юстіцкіса [8], яка дозволить визначити як загальну психоемоційну атмосферу в сім'ї, так і стан кожного партнера під час перебування в ній.

Встановити рівень впливу різних поглядів партнерів та його нереалізованих очікувань на стійкість шлюбу стає можливим з допомогою методики вивчення міжособистісного сімейного конфлікту (МСК), і навіть методики «Реакції подружжя на конфлікт» [5]. Однак подібний діагностичний інструментарій є об'ємним матеріалом, що ускладнює процес дослідження. У разі раціонально використовувати методику оцінки рівня конфліктності особистості (УКОЛ), спрямовану на встановлення ступеня конфліктності у парі [5].

Методика визначення узгодженості сімейних цінностей та рольових установок (очікувань) у подружній парі РВП [5] дозволяє досліджувати уявлення чоловіка та жінки про виховання дітей, господарювання, про моральну та матеріальну підтримку тощо. Однак дана методика може бути

використана щодо тієї групи обстежуваних, що перебувають у шлюбі. У разі доцільніше використовувати тест-карту оцінки готовності до сімейного життя [12], яка спрямована на встановлення готовності представників молоді до сімейного життя.

Проведений літературний огляд показав, що питання дошлюбних відносин стає однією з найбільш актуальних тем для наукових досліджень . Це зумовлено тим, що інститут сім'ї схильний до кризи, що провокує зниження кількості реєстрованих шлюбів і народжуваності, у той час як сегмент смертності та розлучень, навпаки, піддається активному зростанню. Було встановлено, що причиною нестабільності дошлюбних та сімейних відносин можуть бути такі психологічні фактори як високий рівень конфліктності в парі, завищені очікування та домагання у парі, завищена або, навпаки, занижена самооцінка одного або обох партнерів, невідповідність типів особистості молодих людей, їхня неготовність до сімейних відносин та шлюбу.

Стійкість та успішність дошлюбних відносин визначається превалюванням у парі взаємного почуття любові над симпатією, а також підтримання низького рівня сімейної тривожності, нервово-психічної напруги та загальної незадоволеності.

РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕДУРА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Характеристика вибірки

Дослідження проводилося анонімно через Telegram опитування, що дозволило опитуваним відповідати чесно та відкрито.

Респонденти віком від 18 до 39 років. Середній вік опитуваних – 26 років. Найчастіше зустрічається вік у дослідженні - 23 роки. Всі респонденти проживають в м. Харкові.

Усього було опитано 80 осіб. Серед обстежуваних було 36 чоловіків та 44 жінки, що у відсотковому співвідношенні склало 45% та 55%, відповідно. На момент опитування 54 особи перебували у дошлюбних відносинах, 26 осіб перебували у шлюбі.

2.2 Характеристика методів дослідження

У дослідженні були використані такі методики:

1. Тест міжособистісних відносин Т. Лірі.

Методика, яку розробив Т. Лірі, дозволила проаналізувати самооцінку та взаємооцінку особистості, встановити уявлення досліджуваних про самих себе, визначити особливості їхніх взаємин з учасниками малих соціальних груп, у разі такою групою виступила сім'я. Отримані результати дозволяють зробити висновки про самооцінку обстежуваних, про рівень їх адаптованості в сім'ї, про відповідність реального та ідеального уявлення опитуваних про себе та своїх партнерів. Відмінною характеристикою методики є можливість встановлення порушення взаємин у сім'ї, а також визначення психологічної сумісності як пар, що перебувають у дошлюбних відносинах, так і подружжя. Результати дослідження за даною методикою можуть бути використані надалі для надання психологічної допомоги парам, що опинилися у скрутній ситуації.

До переваг методики слід зарахувати зручність її використання. Можливість уявлення отриманих даних у графічному вигляді сприяла

детальному розгляду типів відносин у парах, встановленню яскраво виражених особистісних характеристик партнерів, зіставити очікування та уявлення чоловіків і жінок про себе та про свою обраницю (обранку). Отримані результати відображають бажане та дійсне бачення партнерами себе та один одного.

Методика Т. Лірі є об'ємним матеріалом і трактує необхідність проходження тесту одним обстежуваним кілька разів. Це необхідно для встановлення особистісних характеристик самого випробуваного та уявлень про якість його (її) обраниці (обранні). Робота з обстежуваними в даному ключі вимагала більшої кількості часу, порівняно з іншими вибраними методиками.

2. «Рівень конфліктності особистості» (УКОЛ).

Методика УКОЛ спрямовано встановлення ступеня конфліктності піддослідних. Цей діагностичний інструментарій був використаний для визначення здатності обстежуваних до уникнення конфліктів, а також для встановлення манери поведінки, властивої обстежуваним у момент участі конфліктної ситуації.

Методика дозволила встановити, якій групі піддослідних найбільш властива тактовність, прагнення згладити конфлікт, а кому необхідно відстояти власну думку, знайти привід для сварки. Особливість методики полягає у можливості визначення потреби обстежуваних розкритикувати, засудити партнера. У той самий час методика використовувалася для визначення індивідуальних захисних моделей подружжя, і навіть чоловіків, і жінок, які перебувають у дошлюбних відносинах.

Отримані результати дозволяють діагностувати можливість досягнення згоди у парах, можливість вирішення протиріч, що виникають між партнерами. Середній час проходження опитування – 7 хвилин.

3. Опитувальник «Шкала кохання та симпатії» (З. Рубін, модифікація Л.Я.Гозман, Ю.Є.Альошина).

Ця методика спрямована на діагностику типу відносин, який переважає

в досліджуваній парі: любов чи симпатія. За допомогою опитувальника було виявлено ступінь прояву складових любові та симпатії у піддослідних. Було встановлено, що компонентами любові у парах є прихильність, турбота та рівень інтимності відносин. Ступінь їх прояву була встановлена у обстежуваних, проведено порівняльний аналіз показників чоловіків і жінок.

У ході проведення опитування також була встановлена міра прояву у випробуваних компонентів симпатії, що виявлялася по відношенню до обранця (обраниці). Було встановлено, наскільки молодим людям властиво повага один до одного, якою мірою їм належить захоплення один одним, а також якою мірою кожен випробуваний визначає свою схожість з партнером. Методика була використана по відношенню до пар, що перебувають у дошлюбних відносинах, а також з подружжям, що дозволило встановити проблематику взаємин у узаконеному союзі. Застосування методики у групі піддослідних, що перебувають на стадіях залицяння чи співжиття, дозволило встановити, на якому етапі відносин між чоловіком і жінкою існує симпатія, а коли це почуття переростає у кохання.

Унікальність методики, що застосовується в контексті проблеми зміцнення дошлюбних відносин, полягає у можливості розгляду такого психологічного фактора, як стан, у якому знаходяться партнери на тій чи іншій стадії відносин. Опитувальник дозволяє встановити, люблять партнери один одного або мають симпатію, і як подібні стани впливають на успішність дошлюбного союзу. Час проходження тесту 5-8 хвилин.

4. Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І. Ф. Юнда

Методика, розроблена І.Ф. Юндою, спрямована на виявлення рівня готовності партнерів до сімейного життя, до укладання шлюбу, прийняття чоловіком та жінкою нових ролей та обов'язків. Цей діагностичний інструментарій дозволив виявити проблемні аспекти, що призводять до конфліктів чи розбіжностей між партнерами. Тест був використаний для діагностики як людей, які перебувають у дошлюбних відносинах, так і тих, хто належить до групи, що зареєстрували шлюб. Доцільно було встановити

можливість неготовності подружжя до сімейних відносин, виявивши за допомогою аналізу даних подібну категорію.

Методика дозволила оцінити рівень готовності до шлюбу чоловіків і жінок окремо, а також провести паралель між молодими людьми та представниками зрілого віку.

Тест-картка І.Ф. Юнди дозволяє також спрогнозувати перспективи успішності сімейних стосунків. І тому визначається середнє арифметичне між результатами відповідей обох партнерів (загальна сума поділяється навпіл). Отримане число є індикатором благополуччя, який визначає можливість успішності дошлюбного чи сімейного союзу. Чим більший показник, тим більша перспектива успішності. Середній час проходження тесту становив 10 хвилин.

5. "Типовий сімейний стан" Е. Г. Ейдемільер, В. Юстицькіс.

Методика Е.Г. Эйдемиллера і У. Юстицькіса спрямована на встановлення психотравмуючих станів членів однієї сім'ї, саме визначення рівня тривожності, нервово-психічного напруження та загальної незадоволеності. Тест дозволяє визначити як загальну психоемоційну атмосферу у сім'ї і виявити стан кожного її члена окремо.

Застосування методики в розрізі проблеми доцільно з точки зору дослідження впливу стану, в якому перебуває людина, на успішність подружніх та дошлюбних відносин. Методика застосовувалась до групи осіб, які перебувають у шлюбі, а також до співмешканців. Отримані дані дозволили порівняти стани, в якому перебувають у сім'ї, чоловіки та жінки, а також скласти загальний психоемоційний портрет сімей.

Також вдалося зробити висновок про те, якою мірою емоційна атмосфера в сім'ї позначається на стабільності дошлюбного союзу. Середній час проходження методики випробуваними – 11 хвилин.

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

3.1 Результати дослідження

За результатами даних, отриманих за допомогою авторської анкети (Додаток А) обстежувани, що перебувають у дошлюбних відносинах, були розділені на дві основні підгрупи: «Умовно успішні дошлюбні відносини» та «Умовно неуспішні дошлюбні відносини». Окремо було виділено контрольну групу обстежуваних, які перебувають у шлюбі.

Підгрупа представників умовно успішних дошлюбних відносин була сформована за допомогою анкетування як підгрупа, представники якої мали високий рівень психологічного комфорту в парі та були готові через певний проміжок часу укласти шлюб. До неї увійшли 30 осіб.

До підгрупи умовно неуспішних дошлюбних спілок, за результатами анкетування, були віднесені обстежувани, які перебувають у дошлюбному союзі, що мають середній або низький рівень психологічного комфорту в парі і не виявляють прагнення узаконити свої відносини в майбутньому. Їхня кількість склала 24 особи.

Розподіл обстежуваних на групи проводився за їх власним бажанням у вигляді їх відповіді на питання авторської анкети. Дослідження проводилося індивідуально із кожним обстежуваним.

Значну частину обстежуваних, що перебувають у дошлюбних відносинах 22 особи, в обох підгрупах представили обидві сторони дошлюбного союзу. В односторонньому порядку пару представили 10 людей. 26 додатково обстежуваних, які вже одружені, на основі індивідуального дослідження були охарактеризовані як достатньо успішні, що дозволило виділити їх як групу контролю. У дослідженні пару представляли обоє, проте їх обстеження проводилося індивідуально, показники не порівнювалися. Група була виділена окремо і розглядалася з погляду зіставлення показників, отриманих у підгруп, що обстежуються, умовно успішних дошлюбних відносин з показниками осіб, які перебувають у шлюбі.

У ході емпіричного дослідження було проведено обстеження піддослідних з підгруп «Умовно успішні дошлюбні відносини» та "Умовно неуспішні дошлюбні відносини" для встановлення ступеня впливу психологічних критеріїв на успішність їхніх взаємин. За допомогою опитувальника «Шкала любові та симпатії» було встановлено, що переважає у відносинах між досліджуваними парами – кохання чи симпатія. Аналіз отриманої статистики дозволяє зробити висновок про те, що найбільша кількість позитивних відповідей була зазначена в анкетах, що обстежуються в підгрупі «Умовно успішні дошлюбні відносини». Наприклад, у питаннях, що стосуються задоволеності довірою у дошлюбних відносинах, 83,8% обстежуваних погодилися з важливістю даної категорії, щодо хорошого ставлення обранця до себе 82,5% обстежуваних відповіли позитивно, розумним свого партнера порахували 68,8% обстежуваних. Представники підгрупи «Умовно неуспішні дошлюбні відносини», у свою чергу, були в більшості випадків не згодні з поданими судженнями або припускали ймовірність їхньої істинності. У питаннях задоволеності довірою у дошлюбному союзі 52,5% обстежуваних зазначили, що не довіряють своєму партнерові щодо висловлення бажання бути схожим на свого обранця у 63,8% обстежуваних не було виявлено цього бажання. Це означає, що більшість умовно успішних дошлюбних пар схильні більшою мірою довіряти партнеру, тоді як умовно неуспішні дошлюбні пари визначають свою позицію у відносинах як головну, важливу, превалюючу над іншими. У той же час, опитувані відзначають важливість особистісних якостей партнера, вказують на його розумові здібності, а також відзначають хороше ставлення на свою адресу з боку обранця.

За допомогою опитувальника було виявлено, що переважає в парах - кохання чи симпатія. Аналіз показав, що симпатія переважала як і у умовно успішних, так і у умовно неуспішних дошлюбних союзах (рис. 3.1)

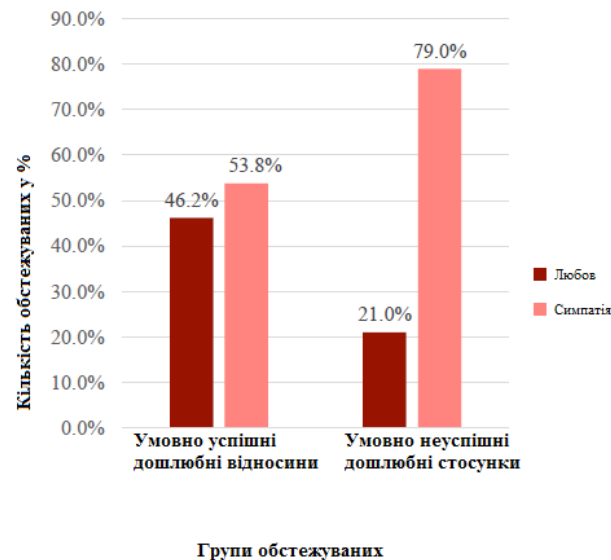

Рис. 3.1. Рівень кохання та симпатії у дошлюбних парах

На представленому вище рисунку таблиці вказані результати, що демонструють показники відповідно до набраних обстежуваних балів. Шкала любові відображає ступінь прихильності, турботи та інтимності у відносинах, шкала симпатії вимірює, наскільки сприятливо обстежуваний оцінює свого партнера з інтелекту, зрілості та розсудливості, а також наскільки обстежуваний ототожнює себе з обранцем. Згідно з результатами, у підгрупі умовно успішних дошлюбних спілок кохання було виявлено у 46,2% обстежуваних, симпатія — у 53,8%. У той же час у підгрупі представників умовно неуспішних дошлюбних відносин кохання було виявлено у 21% обстежуваних, симпатія - у 79%.

При дослідженні відмінностей результатів, отриманих у обстежуваних за різними шкалами опитувальника, було встановлено, що в умовно неуспішних дошлюбних спілках показники симпатії до партнера достовірно перевищують показники виразності любові до нього (при $p < 0,01$, U-критерій Манна-Уїтні).

У процесі аналізу отриманих результатів було виявлено, що чоловіки виявляють свої почуття активніше, ніж жінки. Згідно з отриманими даними, 61% юнаків властиве максимальний прояв кохання та симпатії — у них превалює високий рівень емоційних стосунків за обома шкалами, тоді як

дівчата у цьому плані більш стримані — у 59% з них простежується переважання середнього рівня емоційних стосунків.

Аналіз отриманих даних дозволив встановити, що з обстежуваних, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах любові більше, ніж в людей, які у умовно неуспішних дошлюбних відносинах. При цьому вона присутня і в тих, і в інших парах.

Для встановлення психоемоційної атмосфери в сім'ях молодих людей та виявлення стану, що стосується перебування у ній чоловіків та жінок, було проведено дослідження пар за методикою Е.Г. Ейдемільера та В. Юстіцкіса «Типовий сімейний стан». Методика дозволила визначити рівень загальної незадоволеності, нервово-психічного напруження та сімейної тривожності у опитуваних пар (рис. 3.2)

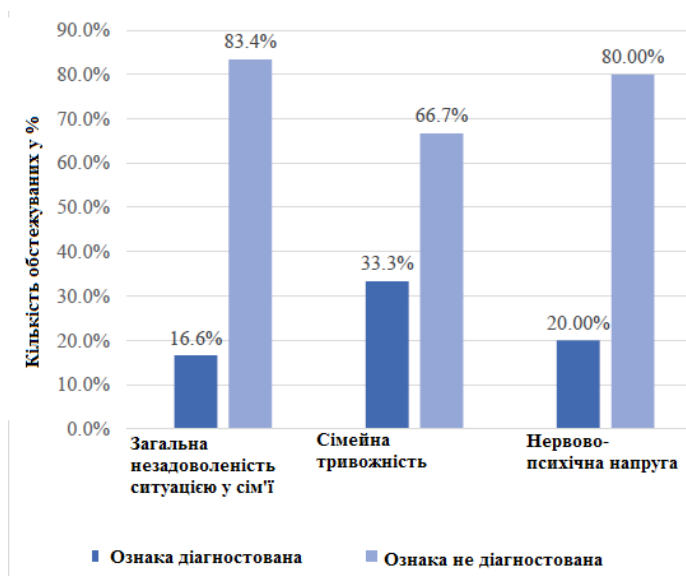

Рис. 3.2. Ступінь діагностованих та не діагностованих ознак у обстежуваних підгрупі «Умовно успішні дошлюбні відносини»

Згідно з отриманими даними, ознака загального незадоволення в підгрупі «Умовно успішні дошлюбні спілки» була діагностована у 16,6% обстежуваних, не діагностована — у 83,4% обстежуваних. Сімейна тривожність у цій підгрупі була встановлена у 33,3% обстежуваних і не діагностована у 66,7% обстежуваних. У той же час нервово-психічна напруга

була діагностована у 20% обстежуваних та не діагностована у 80% обстежуваних підгрупи.

Дані були отримані також щодо вибірки обстежуваних з підгрупи «Умовно неуспішні дошлюбні відносини» (рис. 3.3).

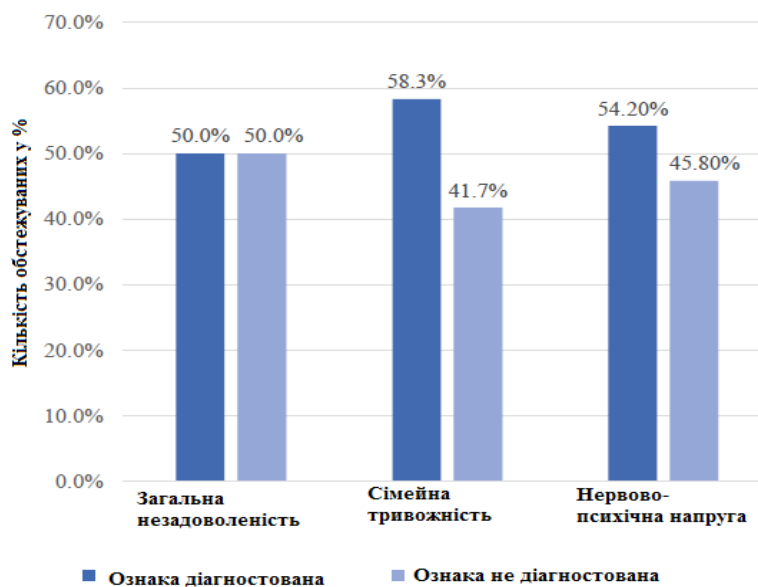

Рис. 3.3. Ступінь діагностованих та не діагностованих ознак у обстежуваних підгрупи «Умовно неуспішні дошлюбні відносини».

При аналізі отриманих відомостей у 50% обстежуваних підгруп умовно неуспішних дошлюбних відносин була діагностована загальна незадоволеність, у 50% обстежуваних ця ознака також не була діагностована. У 58,3% обстежуваних була виявлена сімейна тривожність, тоді як у 41,7% обстежуваних цієї підгрупи вона не була виявлена. Нервово-психічна напруга була встановлена у 54,2% обстежуваних, які перебувають у умовно неуспішних дошлюбних відносинах, і не встановлено у 45,8% з них. Статистична достовірність цієї тенденції не виявлена ($p > 0,05$).

Аналіз даних вибірки дозволив зробити висновок про те, що в неуспішних дошлюбних парах частіше простежуються ознаки сімейної тривожності, загальної незадоволеності ситуацією в дошлюбному союзі та нервово-психічної напруги. Це свідчить про присутність у дошлюбних відносинах страхів, сумнівів та побоювань, занепокоєння, незадоволеності та

напруження, відчуття партнерами нездатності вирішити ту чи іншу ситуацію, вплинути на перебіг подій.

Для встановлення категорій, які впливають на успішність союзу, було проведено аналіз готовності партнерів до шлюбу за допомогою методики І.Ф. Юнди. Тест-картка готовності до сімейного життя дозволила виявити реакції на негативні та позитивні ситуації в сім'ї, визначити проблемні питання, що існують у дошлюбних парах.

Згідно з результатами проведеного опитування, більшість обстежуваних з підгрупи «Умовно успішні дошлюбні відносини» (81% обстежуваних) вибирали судження, що відображає позитивний розвиток подій, зазначали, що у відносинах з партнером або чоловіком простежується співпереживання, прагнення підтримати одне одного, бажання спільно обговорити плани, виявити ніжність і таке інше. Негативні реакції у цій групі простежувалися меншою мірою — 19% обстежуваних вибрали негативні судження.

У підгрупі умовно неуспішних дошлюбних спілок простежувалася інша тенденція: найчастіше опитувані вибирали негативні судження із запропонованих. Наприклад, з низки міркувань, що стосуються спільних покупок та заготівлі продуктів, більшість опитуваних обрали те, що відображає байдуже ставлення одного з партнерів, негативну реакцію і навіть критику на адресу обранця. Негативні міркування були відзначені представниками цієї підгрупи та у наступних питаннях.

Методика дозволила встановити рівень готовності до шлюбу як представників успішного, і неуспішного дошлюбного союзу. (Табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Результати оцінки готовності до шлюбу обстежуваних підгруп умовно успішних та умовно неуспішних дошлюбних спілок, у відсотках.

Рівень підготовленості до сімейного життя	Обстежувані, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах	Обстежувані, які перебувають у умовно неуспішних дошлюбних відносинах
Достатня підготовленість	70%	12,5%
Задовільна підготовленість	26,7%	25%
Недостатня підготовленість	3,3%	62,5%

Встановлено, що у підгрупі обстежуваних, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах, достатня підготовленість до сімейної життя спостерігається у 70% обстежуваних, задовільна підготовленість у 26,7% обстежуваних, недостатня підготовленість - у 3,3% обстежуваних.

У підгрупі опитуваних, які перебувають у умовно неуспішних дошлюбних відносинах, достатню підготовленість до сімейного життя і шлюбу було встановлено у 12,5% обстежуваних, задовільну підготовленість виявили у 25% обстежуваних і недостатню підготовленість — 62,5% обстежуваних. У подібній категорії обстежуваних існує уявлення про сім'ю та шлюб, проте відсутнє необхідне до них прагнення.

Відмінності між достатньою (70%) та задовільною (26,7%) підготовленістю до сімейного життя у пар, що перебувають в умовно успішних дошлюбних відносинах, достовірні при $p < 0,01$ за U-критерієм Манна-Уїтні.

Проведене дослідження показало, що відсоток підготовлених до шлюбу жінок вищий — задовільна підготовленість була виявлена у 72% жінок та у 68% чоловіків у підгрупі умовно успішних дошлюбних спілок, а також недостатня підготовленість до шлюбу була встановлена у 62% жінок та у 67% чоловіків у підгрупі умовно неуспішних дошлюбних спілок. Поясненням цього феномена можуть бути особливості виховання дівчаток і своєрідність традиційних сюжетно-рольових ігор дівчаток.

Аналіз отриманих даних дозволяє сформулювати висновок у тому, що у осіб, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах рівень готовності до сімейного життя вище, ніж в людей, які перебувають у умовно неуспішних дошлюбних відносинах.

У ході проведення емпіричного дослідження було проведено аналіз соціально-психологічних характеристик осіб, які перебувають у дошлюбних відносинах, за допомогою методики міжособистісних відносин Т. Лірі.

У результаті аналізу результатів було встановлено, що кожен опитаний має кілька яскраво виражених показників, які відносять його до того чи іншого типу особистості. Найчастіше у опитуваних були виявлені такі якості особистості: “доброзичливий” (83,8%), «здатний до співпраці, взаємодопомоги» (66,3%), «делікатний» (61,3%), «прагне успіху» (56, 3%) та «товариський і уживливий» (48,8%), «відкритий, прямолінійний» (47,5%). За допомогою аналізу наявності певних яскраво виражених якостей у представників умовно успішної та неуспішної груп було встановлено, які з них найчастіше мають представники успішних та неуспішних спілок (табл. 3.2).

Таблиця 3.2.

Результати оцінки наявності чотирьох базових особистісних якостей у представників умовно успішних та умовно неуспішних дошлюбних відносин у відсотках.

Якості	Обстежувані, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах	Обстежувані, які перебувають у умовно неуспішних дошлюбних відносинах
Здатний до співпраці, взаємодопомоги	82,5%	33,3%
Той, хто прагне успіху	90%	50%
Комунікабельний, уживливий	63,3%	62,5%
Відкритий, прямолінійний	76,6%	41,6%

Аналіз даних продемонстрував, що здатними до співпраці та взаємодопомоги себе вважають 82,5% обстежуваних підгрупи умовно успішних дошлюбних відносин, 33,5% обстежуваних підгрупи умовно неуспішних дошлюбних відносин. Прагнення успіху властиве 90% обстежуваних першої підгрупи і 50% другої підгрупи. Товариськими та уживливими себе вважають 63,3% обстежуваних першої підгрупи та 62,5% обстежуваних другої підгрупи. Відкритість і прямолінійність властива 76,6% обстежуваних підгруп умовно успішних дошлюбних відносин і 41,6% обстежуваних підгруп умовно неуспішних дошлюбних відносин.

За допомогою методики Т. Лірі був виявлений рівень самооцінки обстежуваних, результати були зіставлені в підгрупі умовно успішних та в підгрупі умовно неуспішних дошлюбних спілок (рис.3.4).

Згідно з отриманими даними, 73,4% обстежуваних підгруп умовно успішних дошлюбних відносин мають адекватну самооцінку, 13,3% обстежуваних - завищену самооцінку і також 13,3% обстежуваних мають

занижену самооцінку. Загалом виявлено статистично достовірну різницю між рівнем вираженості адекватної та завищеної самооцінки у обстежуваних підгрупи умовно успішних дошлюбних відносин (при $p < 0,01$, U-критерій Манна-Уїтні).

У представників умовно неуспішних дошлюбних спілок було виявлено такі результати: 37,5% обстежуваних мають завищену самооцінку, 33,3% обстежуваних – адекватну самооцінку та 29,2% обстежуваних – занижену самооцінку.

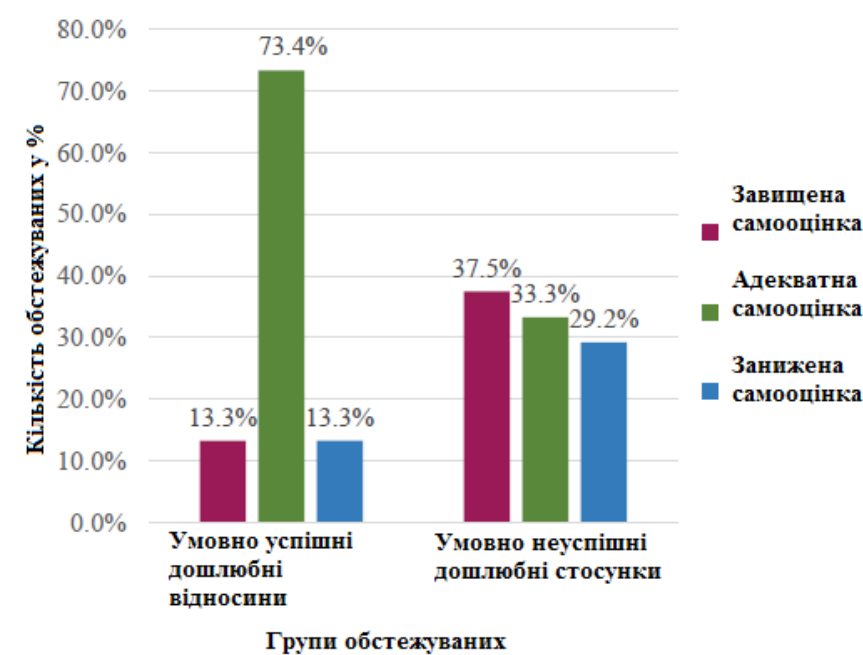

Рис. 3.4. Рівень самооцінки у обстежуваних, які перебувають у умовно успішних та умовно неуспішних дошлюбних відносинах

Дослідження показало, що рівень адекватної самооцінки високий у обстежуваних обох груп, проте серед умовно неуспішних пар найчастіше простежується наявність у партнерів заниженої чи завищеної самооцінки.

За допомогою методики міжособистісних відносин Т. Лірі для встановлення відповідності у реальному та ідеальному образах партнерів було проведено дослідження уявлень опитуваних про бажаний образ майбутнього партнера. За результатами отриманих даних, очікування обстежуваних, що перебувають в умовно успішних дошлюбних відносинах,

збігаються з образом реального партнера на 60-75%, у обстежуваних підгрупи умовно неуспішних дошлюбних відносин - на 30-40%, за умови що стовідсотковий збіг є неможливим за оцінки партнерами своїх переваг та домагань. У підгрупі обстежуваних, що перебувають у дошлюбних відносинах, була встановлена тенденція найбільшого збігу очікувань партнерів та реального образу обранця.

Згідно з результатами, у 68,75% дівчат і у 62,5% юнаків у підгрупі умовно неуспішних дошлюбних відносин уявлення про ідеального партнера кардинально відрізняються від його реального опису, що говорить про те, що молоді люди будують союз, ґрунтуючись не на власних уподобаннях, а на інших факторах. Доречно припустити, що обстежувані неспроможні скласти точний портрет обранця, оскільки встановили не всі якості його особистості. У той же час у 80% дівчат і у 86,7% юнаків у підгрупі успішних дошлюбних відносин реальні та ідеальні портрети обранців та обраниць знаходяться в одних площинах та мають лише незначні похибки. З цього випливає, що уявлення про ідеального партнера збігається з образом реального обранця найчастіше у чоловіків, ніж у жінок. Це може бути обумовлено різними підходами молодих людей до вибору супутника життя.

Таким чином, при дослідженні самооцінки обстежуваних було встановлено, що партнерам, які перебувають в умовно успішних дошлюбних відносинах властива наявність адекватної самооцінки, у той час як у підгрупі умовно неуспішних спілок завищена самооцінка обстежуваних певною мірою перевищує адекватну. У обстежуваних, що перебувають в умовно успішних дошлюбних парах, простежується тенденція найбільшого збігу уявлень про образ ідеального партнера з його реальними характеристиками, у обстежуваних підгрупи умовно неуспішних дошлюбних відносин збіг простежується меншою мірою.

Також встановлено, що представники умовно успішного дошлюбного союзу найбільш схильні виявляти у себе такі якості як «хто прагне успіху» і «здатний до співпраці, взаємодопомоги» більшою мірою. У той же час

обстежувані підгрупи умовно неуспішних дошлюбних спілок найчастіше уявляють себе такими, що прагнуть успіху, товариськими.

Для дослідження рівня конфліктності у парі використовувалася методика «Рівень конфліктності особистості» (УКОЛ) В.І. Андрєєва. Методика дозволила встановити рівень конфліктності особистості у обстежуваних в підгрупах «Умовно успішні дошлюбні відносини» і «Умовно неуспішні дошлюбні відносини» (рис. 3.5).

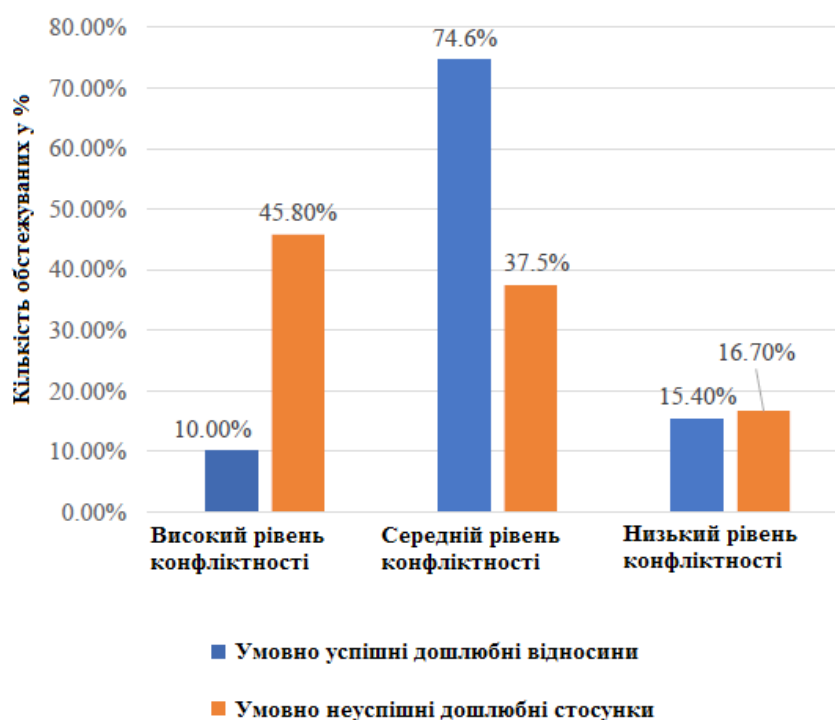

Рис. 3.5. Рівень конфліктності обстежуваних умовно успішних та умовно неуспішних дошлюбних спілок у відсотках

Малюнок демонструє, що під час діагностики були виявлені такі показники: високий рівень конфліктності властивий умовно неуспішним дошлюбним союзам. У цій підгрупі кількість респондентів, у яких було встановлено високий рівень конфліктності, становило 45,8%. У той же час середній рівень конфліктності був виявлений у 37,5% обстежуваних, водночас низький рівень конфліктності був відзначений у 16,7% обстежуваних підгруп умовно неуспішних дошлюбних союзів.

При аналізі результатів підгрупи умовно успішних дошлюбних відносин високий рівень конфліктності було встановлено у 10% обстежуваних, середній рівень — 74,6% обстежуваних, низький рівень — 15,4% обстежуваних. У цілому нині виявлено статистично достовірну різницю між високим і середнім рівнями конфліктності у обстежуваних підгрупи умовно успішних дошлюбних відносин за рівні значимості $p < 0,05$ (критерій Манна-Уитні).

Високий рівень конфліктності мають 6,3% дівчат та 7,5% юнаків, у той же час низький рівень відрізняє лише 5% дівчат та всього 1,2% юнаків. Середній рівень властивий 47,5% жінок та 32,5% чоловіків, що свідчить про те, що юнаки схильні до конфліктів, тоді як дівчата більше спрямовані на їх уникнення.

Аналіз наведених даних дозволив зробити висновок, що максимальний рівень конфліктності виявлено в умовно неуспішних дошлюбних парах.

3.2 Обговорення отриманих результатів

Емпіричне дослідження показало, що важливу роль у побудові успішного союзу відіграють такі фактори, як:

- рівень конфліктності особистості,
- самооцінка особистості,
- особистісні якості,
- уявлення людини про його партнера, його домагання та очікування,
- готовність до сімейних відносин та шлюбу,
- відсутність тривожності, нервово-психічного напруження та спільної незадоволеності ситуацією в дошлюбному союзі,
- стан, що домінує у союзі (любов чи симпатія).

Для визначення важливості вищенаведених факторів за допомогою знаходження величини відмінностей за результатами кожної методики для кожного психологічного фактора було виявлено відсоток, що відображає

його значущість, де 0% найменше, а 100% найбільше значення значущості (рис. 3.6)

Рис. 3.6. Підсумкова значущість психологічних факторів успішності дошлюбних відносин у відсотках.

Авторська інтерпретація отриманих даних демонструє, що кожен окремий психологічний фактор має більший чи менший вплив на успішність дошлюбних відносин. На представленому вище графіку видно, що величина відмінностей за ступенем тривожності, нервово-психічного напруження та загальної незадоволеності ситуацією у парі в середньому становить 93%. Водночас величина відмінностей щодо наявності любові та симпатії становить 25%, за готовністю до сімейних відносин та шлюбу – 39%, за рівнем конфліктності – 24%, за відповідністю бажаного образу майбутнього партнера з реальними характеристиками обранця – 8%, за проявом особистісних якостей (здатності до співпраці, прагнення успіху, товариськість, уживливості, відкритості, прямолінійності) - 31%, за самооцінкою - 27%. Об'єктивно найбільш значущим фактором було визначено ступінь тривожності.

Виявивши, яка з перелічених вище категорій надає більший вплив на

успішність союзу тієї чи іншої пари, можна скоригувати поведінку партнерів і допомогти їм вирішити основні питання, що призводять до конфліктів і непорозуміння.

Додатково в ході проведення дослідження обстежувані підгрупи умовно успішних і умовно неуспішних відносин були поділені на дві вікові категорії — 18 до 24 років (юність) і від 25 до 39 років (молодість). При дослідженні готовності обстежуваних до шлюбно-сімейних відносин було встановлено, що у 43,8% обстежуваних віком від 18 до 24 років та у 56,2% обстежуваних віком від 25 до 39 років виявлено недостатню підготовленість до шлюбу, у 57,1 % обстежуваних у віці від 18 до 24 років та у 42,9% обстежуваних у віці від 25 до 39 років виявлено задовільну підготовленість до шлюбно-сімейних відносин, у 50% обстежуваних у віці від 18 до 24 років та у 50% обстежуваних у віці від 25 до 39 років виявлено достатню підготовленість до шлюбу.

При дослідженні рівня конфліктності особистості виявлено, що у 64,3% обстежуваних віком від 18 до 24 років та у 35,7% обстежуваних віком від 25 до 39 років виявлено високий рівень конфліктності, у 48,4% обстежуваних віком від 18 до 24 років та у 51,6% обстежуваних у віці від 25 до 39 років виявлено середній рівень конфліктності, у 44,4% обстежуваних у віці від 18 до 24 років та у 55,6% обстежуваних у віці від 25 до 39 років виявлено низький рівень конфліктності.

При дослідженні кохання та симпатії було встановлено, що у 47,4% обстежуваних у віці від 18 до 24 років та у 52,6% обстежуваних у віці від 25 до 39 років виявлено кохання, у той же час у 45,7% обстежуваних у віком від 18 до 24 років та у 54,3% обстежуваних у віці від 25 до 39 років виявлено симпатію.

Таким чином, дослідження демонструє, що у різних вікових категоріях виявлено схожі психологічні параметри, що говорить про те, що вік у представлений вибірці не відіграє вирішальної ролі.

Також додатково в рамках дослідження було проведено опитування для

встановлення думки обстежуваних щодо того, які психологічні фактори, на їхній погляд, мають найважливіший вплив на успішність дошлюбних відносин. Дані анкети показали, що 68% обстежуваних вважають найважливішим критерієм готовність до шлюбно-сімейних відносин, 54% - тривожність, нервово-психічну напругу, загальна незадоволеність ситуацією в парі, 42% обстежуваних також виділяють конфліктність особистості, 33% - особисті якості, 32% - відповідність бажаного образу майбутнього партнера з реальними характеристиками обранця, 18% - самооцінку, 1% - любов і симпатію як один із головних психологічних чинників, які впливають на дошлюбні відносини. Водночас 1% обстежуваних наголосили на важливості місця проживання, 3% обстежуваних – вказали на рівень освіти та 6% обстежуваних – на вік партнерів.

Таким чином, було встановлено, що на думку осіб, які перебувають у дошлюбних відносинах, найбільшу роль успішності дошлюбного союзу грають готовність до шлюбно-сімейних відносин, і навіть тривожність, нервово-психічне напруження, загальна незадоволеність ситуацією в дошлюбному союзі. Найменше значення, на думку опитуваних, на успішність дошлюбного союзу надають вік, рівень освіти та місце проживання партнерів.

Передбачається, що результати проведеного дослідження допоможуть зміцнити спілки між чоловіками та жінками ще на стадії дошлюбних відносин, що дозволить скоротити кількість розлучень, налагодити порозуміння між партнерами, зменшити рівень сімейної тривожності. Сімейні проблеми слід виявляти та усувати на ранніх стадіях, до того моменту, як спілка стає офіційною, а головне — доти, доки в сім'ї з'являються діти. Адже непорозуміння між чоловіком та жінкою породжують конфлікти, які можуть позначитися на їхніх дітях, а потім на онуках та правнуках. Тому головне завдання сучасних психологів — допомогти сучасному поколінню побудувати успішні та міцні спілки, що гарантують ментальне здоров'я не лише наступних поколінь, а й усієї нації загалом.

У процесі проведення емпіричного дослідження було виділено контрольну групу, до якої увійшли обстежувані, які перебувають у шлюбі. Це зумовлено вирішенням завдання зіставити психологічні показники обстежуваних, які перебувають у дошлюбних відносинах, та осіб, які перебувають у шлюбі.

При дослідженні наявності любові та симпатії за допомогою опитувальника «Шкала кохання та симпатії» у обстежуваних контрольної групи кохання та симпатія були виявлені рівною мірою - 50% і 50%, відповідно. Подібні показники схожі з тими результатами, які були отримані в ході дослідження обстежуваних, які перебувають у підгрупі умовно успішних союзів, у кого була виявлена симпатія, склала 53,8% опитуваних. У той же час любов була виявлена у 42,6% обстежуваних підгруп умовно успішних дошлюбних відносин (табл. 3.3).

Таблиця 3.3.

Оцінка виразності любові та симпатії у подружжя та у обстежуваних підгрупи щодо успішних дошлюбних відносин.

Почуття, виявлене у обстежуваного	Подружжя	Обстежувані, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах
Любов	50%	42,6%
Симпатія	50%	53,8%

Результати оцінки показників виразності любові та симпатії демонструють тенденцію схожості психологічних показників у подружжя та у осіб, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах.

В результаті дослідження типового сімейного стану у осіб, які перебувають у шлюбі, за допомогою методики Е.Г. Ейдемільера та В. Юстіцкіса «Типовий сімейний стан» загальна незадоволеність ситуацією в сім'ї була діагностована у 11,5% обстежуваних, сімейна тривожність — у

23% обстежуваних та нервово-психічна напруга — у 7,6% обстежуваних, тобто у 88,5 %, 77% та 92,4% обстежуваних, відповідно, дані ознаки виявлені не були. У той же час у пар, що перебувають у успішних дошлюбних відносинах, загальна незадоволеність ситуацією в парі, тривожність та нервово-психічна напруга були встановлені у 16,6% (ознака не діагностована у 83,4%), у 33,3% обстежуваних (ознака не діагностована у 66,7%) та у 20% обстежуваних (ознака не діагностована у 80%), відповідно.

Отже, у обстежуваних контрольної групи та підгрупи представників умовно успішних дошлюбних спілок простежуються схожі показники: у подружжя та представників умовно успішних дошлюбних відносин вищеперелічені ознаки, в більшості випадків, виявлені не були.

При дослідженні рівня підготовленості до шлюбно-сімейних відносин обстежуваних контрольної групи за допомогою тест-картки готовності до сімейного життя І.Ф. Юнди було встановлено, що в осіб, які перебувають у шлюбі, достатню підготовленість до сімейного життя було виявлено у 84,6% обстежуваних, проте у 15,4% обстежуваних простежувався і задовільний ступінь готовності, що може свідчити про внутрішньосімейний розлад. Недостатня підготовленість до сімейного життя була виявлена в жодного опитаного у цій групі. У підгрупі осіб, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах, достатню підготовленість виявлено у 70% обстежуваних, задовільна підготовленість — у 26,7% обстежуваних та недостатня підготовленість у 3,3% обстежуваних (табл. 3.4).

Таблиця 3.4.

Результати оцінки готовності до шлюбно-сімейних відносин обстежуваних, які перебувають у шлюбі, і обстежуваних, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах, у відсотках.

Рівень підготовленості до сімейного життя	Подружжя	Обстежувані, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах
Достатня підготовленість	84,6%	70%
Задовільна підготовленість	15,4%	26,7%
Недостатня підготовленість	0%	3,3%

При порівнянні показників готовності до шлюбу обстежуваних умовно успішних дошлюбних відносин та подружжя було виявлено схожість результатів: у обстежуваних обох груп переважав достатній рівень готовності до сімейного життя. Основною відмінністю є те, що в контрольній групі недостатня підготовленість не була встановлена в жодного обстежуваного в той час, як у підгрупі умовно успішних дошлюбних відносин подібна категорія була виявлена у 3,3% обстежуваних. У подружжя та представників умовно успішних дошлюбних відносин переважає достатня підготовленість до сімейно-шлюбних відносин, у деяких обстежуваних цієї та іншої групи простежується також задовільна підготовленість до сімейного життя.

При дослідженні особливостей міжособистісних відносин у подружжя було встановлено, що здатними до співпраці та взаємодопомоги себе вважають 88,5% подружжя, у той же час цей показник мають 82,5% обстежуваних підгруп умовно успішних дошлюбних відносин. Ті, хто прагне успіху, вважають 65,4% обстежуваних контрольної групи і 90% представників умовно успішних дошлюбних відносин. Товариськими та

уживливими себе вважають 88,5% подружжя, у той час як наявність такої якості у себе визначають 63,3% підгрупи умовно успішних дошлюбних спілок. Відкритість і пряmolінійність властива 73% обстежуваних, одружених, і 76,6% представників умовно успішних дошлюбних відносин. Відповідно, щодо подружжя виявлено тенденцію рівної значущості таких якостей як «здатний до співпраці, взаємодопомоги» та «товариський, уживливий», якість «прагне успіху», проте здатність до співпраці також високо цінується представниками даної підгрупи.

У контрольній групі було також досліджено рівень самооцінки. Згідно з отриманими даними, 61,5% подружжя властива адекватна самооцінка, 23,1% обстежуваних цієї групи мають завищену самооцінку і лише 15,4% — занижену самооцінку. Водночас адекватну самооцінку мають 73,4% обстежуваних, завищену самооцінку — 13,3% обстежуваних та занижену самооцінку — також 13,3% обстежуваних підгруп умовно успішних дошлюбних відносин (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Рівень самооцінки у подружжя і в обстежуваних, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах, у відсотках.

Рівень самооцінки особи	Подружжя	Обстежувані, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах
Завищена самооцінка	23,1%	13,3%
Адекватна самооцінка	61,5%	73,4%
Занижена самооцінка	15,4%	13,3%

Результати дослідження демонструють, що адекватна самооцінка превалює як у представників контрольної групи, так і в осіб, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах.

У підгрупі обстежуваних, які перебувають у шлюбі, встановлена тенденція найбільшого збігу уявлень про образ майбутнього партнера з реальними характеристиками обранця. Вона становить близько 80%. У той же час на 60-75% збігаються очікування і реальні образи у підгрупі, що обстежуються, умовно успішних дошлюбних союзів. Отже, в галузі співвідношення уявлень про майбутнього партнера з реальними показниками обранця тенденція збігу результатів простежується меншою мірою.

При дослідженні рівня конфліктності у контрольній групі було встановлено, що високий рівень конфліктності властивий 15,4% обстежуваних, середній рівень конфліктності – 61,5% обстежуваних та низький рівень конфліктності – 23,1% обстежуваних. У той же час у підгрупі умовно успішних дошлюбних відносин у 10% обстежуваних був виявлений високий рівень конфліктності особистості, у 74,6% обстежуваних виявлено середній рівень конфліктності особистості та у 15,4% обстежуваних цієї підгрупи - низький рівень конфліктності (табл. 3.6) .

Таблиця 3.6.

Рівень конфліктності обстежуваного подружжя та обстежуваних підгрупи щодо успішних дошлюбних відносин, у відсотках.

Рівень конфліктності особистості	Подружжя	Обстежувані, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах
Високий рівень конфліктності особистості	15,4%	10%
Середній рівень конфліктності особистості	61,5%	74,6%
Низький рівень конфліктності особистості	23,1%	15,4%

Відповідно, результати оцінки показників обстежуваних контрольної групи та підгрупи умовно успішних дошлюбних відносин показують, що як у представників умовно успішних спілок, так і у подружжя превалює середній рівень конфліктності особистості.

Таким чином, при проведенні порівняльної оцінки отриманих результатів у обстежуваних контрольної групи та обстежуваних умовно успішних дошлюбних відносин було виявлено тенденцію схожості психологічних показників. Представники контрольної групи (подружжя) і підгрупи, умовно успішних дошлюбних відносин мають схожі психологічні показники за рівнем конфліктності, типовим сімейним станом, підготовленості до сімейного життя і наявності у відносинах любові і симпатії.

Дослідження показало, що основними психологічними факторами, що впливають на формування успішного, міцного та стабільного дошлюбного союзу, стають: рівень конфліктності особистості, самооцінка особистості, особистісні якості, збіг бажаного образу майбутнього партнера з реальними характеристиками обранця, готовність до сімейних відносин та шлюбу, відсутність тривожності, нервово-психічного напруження, загальної незадоволеності ситуацією в парі, стан, що домінує у союзі (любов чи симпатія).

За даними проведеного анкетування обстежуваних, факторами успішності дошлюбних відносин також є вік, рівень освіти та місце проживання партнерів.

У ході дослідження було розглянуто особливості міжособистісних відносин у представників успішних та неуспішних дошлюбних спілок. Проведено дослідження яскраво виражених особистісних якостей та самооцінки обстежуваних умовно успішних та умовно неуспішних підгруп. Також було встановлено ступінь відповідності уявлень обстежуваних у заданих підгрупах про ідеальний образ обранця з його реальними характеристиками.

Результати були зіставлені з отриманими даними у контрольній групі (осіб, які перебувають у шлюбі).

За результатами психодіагностичних даних було визначено типовий сімейний стан у парах, що перебувають у дошлюбних відносинах. У підгрупі «Умовно неуспішні дошлюбні спілки» ознака загальної незадоволеності сімейною ситуацією, сімейна тривожність та нервово-психічна напруга були діагностовані частіше, ніж у обстежуваних у підгрупі «Умовно успішні дошлюбні спілки». Встановлено, що нервово-психічна напруга та загальна незадоволеність більш властиві жінкам, тоді як сімейна тривожність була виявлена у більшості чоловіків.

У результаті дослідження було визначено стан, у якому перебувають партнери. В умовно успішних дошлюбних спілках почуття любові простежувалося частіше, ніж у обстежуваних, які представляють умовно неуспішні дошлюбні стосунки. Симпатія превалювала над любов'ю у обстежуваних обох підгруп.

Встановлено, що вікові особливості не відіграють вирішальної ролі у формуванні оцінки партнерами один одного, обстежувані спираються на власні почуття та уявлення.

У ході дослідження було виявлено ступінь підготовленості до сімейного життя та шлюбу у представників умовно успішних та умовно неуспішних пар. Достатня міра підготовленості до шлюбно-сімейних відносин властива людям, які перебувають у умовно успішних дошлюбних спілках. Рівень підготовленості до шлюбу у жінок вищий, ніж у чоловіків.

Встановлено рівень конфліктності особистості, властивий дошлюбним парам. У обстежуваних у підгрупі умовно неуспішних дошлюбних відносин рівень конфліктності вищий, ніж у людей, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Важливу роль побудові успішного дошлюбного союзу грає почуття, що домінує у парі. Проведене дослідження демонструє, що в умовно успішних дошлюбних спілках кохання було виявлено у 42,6% обстежуваних, симпатія — у 53,8%, в умовно неуспішних дошлюбних стосунках почуття любові відчують 21,1% обстежуваних, симпатію — 79%. Отримані відмінності достовірні за рівня значущості ($p < 0,01$.)

Одним із найбільш значущих психологічних факторів успішності дошлюбного союзу є стан, в якому перебуває кожен партнер, перебуваючи у сім'ї. У ході дослідження встановлено, що у підгрупі «Умовно успішні дошлюбні спілки» загальна незадоволеність була діагностована у 16,6%, сімейна тривожність – у 33,3% обстежуваних, нервово-психічна напруга – у 20%. В осіб умовно неуспішних дошлюбних спілок загальна незадоволеність виявлена у 50% обстежуваних, сімейна тривожність – у 58,3%, нервово-психічна напруга – у 54,2% обстежуваних. Статистична достовірність цієї тенденції не виявлена ($p > 0,05$).

2. Велике значення у формуванні успішного дошлюбного союзу має рівень підготовленості партнерів до сімейно-шлюбних відносин. У групі обстежуваних, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах, достатню підготовленість до сімейного життя достовірно виявлено у 70% обстежуваних, задовільну підготовленість — у 26,7%, недостатню підготовленість - у 3,3%. У підгрупі опитуваних, які перебувають у умовно неуспішних дошлюбних відносинах, достатню підготовленість до сімейного життя та шлюбу було встановлено у 12,5% обстежуваних, задовільну — у 25% обстежуваних, низьку підготовленість — 62,5% обстежуваних.

3. Значну роль в успішних дошлюбних відносинах грає самооцінка партнерів. Отримані результати дозволяють зробити висновок, що адекватну

самооцінку мають 73,4% обстежуваних у підгрупі умовно успішних дошлюбних відносин та 33,3% обстежуваних у підгрупі умовно неуспішних дошлюбних спілок. Подібна відмінність є достовірною при $p < 0,01$ (критерій Манна-Уїтні).

Важливу роль в успішному дошлюбному союзі грає ступінь відповідності уявлень про ідеальний образ обранця з його реальними характеристиками. Очікування обстежуваних, які перебувають у умовно успішних дошлюбних відносинах, збігаються з образом реального партнера на 60-75%, у підгрупі, що обстежуються, умовно неуспішних дошлюбних відносин - на 30-40%. Подібна відмінність є достовірною при рівні значущості $p < 0,01$ за U- критерієм Манна-Уїтні.

4. Одним із найважливіших факторів побудови успішних дошлюбних відносин є рівень конфліктності. Проведене дослідження показало, що високий рівень конфліктності властивий 45,8% обстежуваних у підгрупі умовно неуспішних дошлюбних спілок та 10% обстежуваних підгрупі умовно успішних дошлюбних відносин. Отримані відмінності достовірні за рівня значущості $p < 0,01$.

5. Порівняльна оцінка психологічних показників в осіб, які перебувають у успішних дошлюбних відносинах і в осіб, які перебувають у успішних подружніх відносинах, надає важливу схожість результатів за рівнем конфліктності, тривожності, нервово-психічного напруження, загальної незадоволеності ситуацією у союзі, підготовленості до сімейного життя і з наявності у відносинах любові та симпатії. Невідповідності встановлені в переліку характерних особистісних якостей, а також у мірі збігу очікувань партнерів із реальними характеристиками обранця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абраменко, А. И. Практикум по общей психологии / А. И. Абраменко, А. А. Алексеев, В. В. Богословский. - М.: Просвещение, 2011. - 288 с.
2. Александров, И. Ф. Семья как первичная ячейка и как субъект права / И. Ф. Александров. - М.: Наука, 2013. - 346 с.
3. Алешина, Ю. Е. Проблемы усвоения ролей мужчины и женщины / Ю. Е. Алешина, А. С. Волович. - Самара: Бахрах, 2017. - 408 с.
4. Ананьев, Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев. - М.: Наука, 2017. - 379 с.
5. Андреева, Т. В. Социально-психологические проблемы стабильности и успешности брачно-семейных отношений / Т. В. Андреева. - М.: Наука, 2014. - 268 с.
6. Андреева, Т. В. Психология семьи / Т. В. Андреева. - Спб., 2014. - 336 с.
7. Артамонова, Е. И. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования / Е. И. Артамонова, Е. В. Екжанова, Е. В. Зырянова. - М.: Издательский центр «Академия», 2012. - 192 с.
8. Архипова, Е. Кризисы семейной жизни / Е. Архипова. - К.: изд. «Фарес», 2016. - 104 с.
9. Архипова, Е. Подготовка к браку / Е. Архипова. - К.: изд. «Фарес», 2016. - 128 с.
10. Багнета, Н. Подружній конфлікт як соціально - психологічний феномен / Н. Багнета. - Український науковий журнал "ОСВІТА РЕГІОНУ", 2011. – 114 с.
11. Балабух, І. М Трансформація сімейно-шлюбних орієнтацій сучасної української молоді / І. М. Балабух. - ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право, 2009 – 157 с.
12. Борщ, К. К. Трансформація статусно-рольових характеристик сучасної сім'ї в Україні / К. К. Борщ. - Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили, 2012. – 284 с.

- 13.Бодалев, А. А. О службе семьи. Прикладные проблемы социальной психологии / А. А. Бодалев, Н. Н. Обозов, В. В. Столи. - М., 2016. - 285 с.
- 14.Бодалев, А. А. Восприятие и понимание человека человеком / А. А. Бодалев. - М.:, 2012. - 289 с.
- 15.Варга, А. Я. Системная семейная психотерапия / А. Я. Варга. - СПб., 2011. - 236 с.
- 16.Венгер, Л. А. Психология / Л. А. Венгер, В. С. Мухина. - М.: Просвещение, 2012. - 336 с.
- 17.Вердербер, Р. Психология общения / Р. Вердербер, К. Вердербер. - СПб.: ЕВРОЗНАК, 2018. - 231 с.
- 18.Голод, С. И. Будущая семья: какова она? / С. И. Голод. - М.: Знание, 2020. - 370 с.
- 19.Готтман, Д. 7 принципов счастливого брака, или Эмоциональный интеллект в любви / Д. Готтман. - Москва: Эксмо, 2020. - 352 с.
- 20.Грановская, Р. М. Элементы практической психологии / Р. М. Грановская. - СПб., 2017. - 311 с.
- 21.Грюнвальд, Б. Б. Консультирование семьи / Г. В. Макаби, Б. Б. Грюнвальд. - М.: Когито-Центр, 2018. - 415 с.
- 22.Галичанська, А. Симетричність функцій членів подружжя / А. Галичанська. - К.:Соціальна психологія, 2004. – 161 с.
- 23.Головнєва, І. В. Зміна традиційних внутрішньосімейних ролей / І. В. Головнєва. - Практ. психологія та соц. робота, 2006. – 317 с.
- 24.Долбик-Воробей, Т. А. Студенческая молодежь о проблемах брака и рождаемости / Т. А. Долбик-Воробей.- Социологические исследования, 2018. - 394 с.
- 25.Дружинин, В. Н. Психология семьи / В. Н. Дружинин. - М.: КСП», 2016. - 160 с.
- 26.Жиров, Ю. С. Семья в системе ценностей учащейся молодежи / Ю. С. Жиров. - Москва: Эксмо, 2014. - 312 с.

27. Зацепин, В. Н. Семейная жизнь как условие человеческого счастья / В. Н. Зацепин. - Киев: Книга, 2015. - 158 с.
28. Иваненков, С. П. Современные семейно-брачные ценности и установки / С. П. Иваненков. - Социологические исследования, 2015. - 254 с.
29. Карабанова, О. А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования / О. А. Карабанова. - М.: Гардарики, 2017. - 320 с.
30. Карцева, Л. В. Модель семьи в условиях трансформации общества / Л. В. Карцева. - Социол. исследования, 2013. - 293 с.
31. Кедярова, Р. Н. Программа «Молодая семья» / Р. Н. Кедярова. - Социально- педагогическая работа. - 373 с.
32. Ковалев, С. В. Психология современной семьи / С. В. Ковалев. - М., 2013. - 331 с.
33. Ковалевич, Н. В. Первые шаги семейной жизни: крушение надежд или гармония и счастье / Н. В. Ковалевич. - Планета семья, 2013. - 230 с.
34. Коряковцева, О. А. Комплексная поддержка молодой семьи / О. А. Коряковцева, М. И. Рожков. - М.: Владос, 2020. - 204 с.
35. Кулагина, И. Ю. Возрастная психология: полный жизненный цикл развития человека / И. Ю. Кулагина. - М.: ТЦ Сфера, 2014. - 379 с.
36. Курбатов, В. И. Конфликтология / В. И. Курбатов. - Ростов н/Д: Феникс, 2016. - 223 с.
37. Кутсар, Д. О характерах супругов в связи с некоторыми показателями атмосферы общения в конфликтной семье / Д. Кутсар. - Самара: Издат. Дом «Бах-рах-Х», 2017. - 505 с.
38. Морозова, Е. А. Диалоги о семье и браке / Е. А. Морозова. - М.: Сибирская Благовонница, 2014. - 608 с.
39. Обозов, Н. Н. Межличностные отношения / Н. Н. Обозов. - СПб: «БВХ-Петербург», 2019. - 203 с.
40. Штриголь, Д. В. Шлюбно-рольові настанови у юнацькому віці / Д. В. Штриголь. - Практ. психологія та соц. робота, 2010. – 345 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Шановний респондент! Просимо Вас взяти участь в опитуванні та відповісти на запитання анкети. Просимо відповідати щиро та працювати самостійно. Відповіді будуть використані у узагальненому вигляді. Анонімність гарантується.

1. Ваша стать: М/Ж
2. Ваш вік: _____
3. Рівень Вашої освіти: _____
4. Місце Вашого проживання:
5. Ваше сімейне становище в даний час:
 - перебуваю в дошлюбних відносинах
 - перебуваю у шлюбі
6. Якщо Ви не одружені, чи маєте Ви намір зареєструвати Ваш союз з партнером у найближчі кілька років?
 - так
 - ні
7. Вкажіть рівень Вашої задоволеності відносинами.
 - висока
 - середня
 - низька
8. Чи вважаєте Ви Ваші стосунки успішними?
 - так
 - ні
9. Вкажіть, які фактори, на Вашу думку, мають найбільший вплив на успішність дошлюбних відносин?
 - Самооцінка особистості

- Рівень конфліктності особистості
- Кохання та симпатія
- Збіг бажаного образу партнера з реальними характеристиками обранця
- Ступінь тривожності, нервово-психічне напруження спільної незадоволеності ситуацією в парі
- Готовність партнерів до сімейного життя та шлюбу
- Особисті якості партнерів
- Вік партнерів
- Рівень освіти партнерів
- Місце проживання

Дякуємо Вам за співпрацю